

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»**

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України

Здобувачки: Шугайло Дарії Олексіївни

Наукова керівниця: кандидат економічних наук, доцент, Олефіренко Вікторія Володимирівна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____ Столярчук Я.М.
(підпис)

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі
і маркетингу

_____ Циганкова Т. М.
(підпис)

« _____ » _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачці вищої освіти Шугайло Дарії Олексіївни

Очної (денної) форми навчання
на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «07» грудня 2023р. №2230-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

Робота виконувалась на матеріалах вторинних джерел наукової і статистичної інформації.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1 Теоретичні аспекти механізмів реалізації енергетичної політики України

(назва розділу)

Розділ 2 Світовий досвід механізмів реалізації енергетичної політики країн

(назва розділу)

Об'єкт дослідження:	Механізми реалізації та формування енергетичної політики та вплив цих механізмів на конкурентну спроможність енергетичного ринку
Предмет дослідження:	Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Мета полягає у дослідженні теоретичних аспектів механізмів реалізації енергетичної політики країни, вивченні практичного досвіду механізмів реалізації енергетичної політики зарубіжних країн та України та виокремленні напрямів вдосконалення їх.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

- дослідити сутність енергетичної політики країни;
- розглянути формування енергетичної політики країни;
- представити механізми реалізації енергетичної політики країни.

У розділі 2

- дослідити зарубіжну практику формування і реалізації енергетичної політики країн ;
- висвітлити особливості механізмів реалізації енергетичної політики України;
- охарактеризувати напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України

Завдання підготувала

Наукова керівниця:

Олефіренко В.В.

Завдання одержала здобувачка:

Шугайло Д.О.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінок, 1 таблиця, 6 рисунків, список використаних джерел зі 63 найменувань, 1 додаток.

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Об'єктом дослідження є механізми реалізації та формування енергетичної політики та вплив цих механізмів на конкурентну спроможність енергетичного ринку

Предметом дослідження є міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у дослідженні теоретичних аспектів механізмів реалізації енергетичної політики країни, вивченні практичного досвіду механізмів реалізації енергетичної політики зарубіжних країн та України та виокремленні напрямів вдосконалення їх.

Завданнями роботи є:

- дослідити сутність енергетичної політики країни;
- розглянути формування енергетичної політики країни;
- представити механізми реалізації енергетичної політики країни;
- дослідити зарубіжну практику формування і реалізації енергетичної політики країн;
- висвітлити особливості механізмів реалізації енергетичної політики України;
- охарактеризувати напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України.

Результати проведеної роботи мають прикладне значення з погляду їх потенційного використання як інформаційного джерела при перегляді або уточненні

підходів до подальшого розвитку енергетичної політики України, розробки стратегії розвитку енергетики, переході до зеленої енергетики тощо.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – лютий - червень 2024 р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

Ключові слова: енергетична політика, конкурентоспроможність, інновації, стратегія розвитку енергетики, сталий розвиток, диверсифікація.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
Форма навчання денна

Шугайло Д.О.

На тему «Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України»

1. Актуальність теми: Кваліфікаційна бакалаврська робота є змістовним і завершеним науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі. За сучасних геополітичних викликів у світовій економіці та повномасштабного вторгнення росії в Україну відбуваються зміни на світовому енергетичному ринку. Тому наразі досить актуально дослідити міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Студентка дослідила сутність, завдання та механізми реалізації енергетичної політики України, представила напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України.
3. Наявність самостійних розробок автора: У роботі проаналізована зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики країн, виявлено сценарії розвитку української енергетики та перспективи розвитку світового енергетичного ринку.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Результати дослідження мають теоретичну значущість, котра полягає в розширенні знань про формування енергетичної політики України та механізмів її реалізації в світі.
5. Наявність недоліків: в роботі є незначні недоліки редакційного характеру, що суттєво не впливають на якість дослідження.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допущена до захисту перед ЕК та заслуговує позитивної оцінки.

Науковий керівник

к.е.н., доцент, доцент
кафедри міжнародної
торгівлі і маркетингу

Олефіренко В.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ	5
1.1 Сутність енергетичної політики країни	5
1.2. Формування енергетичної політики країни	12
1.3 Механізми реалізації енергетичної політики країни.....	17
РОЗДІЛ 2 СВІТОВИЙ ДОСВІД МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН	24
2.1 Зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики країн	24
2.2. Особливості механізмів реалізації енергетичної політики України.....	30
2.3 Напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України.....	41
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
Додаток 1. Зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики на прикладі окремих країн Європи	60

ВСТУП

Актуальність теми. Енергетика являє собою основу економічного розвитку та незалежності будь-якої країни. Особливо це відчули українці восени 2022 року, коли північний агресивний сусід безжально нищив і продовжує нищити об'єкти енергетичної інфраструктури. Для сталої підтримки та спрямування енергетики у руслі розвитку та інноваційного зростання головним аспектом є формування збалансованої та спрямованої на майбутнє енергетичної політики приймаючи до уваги те, що Україна неухильно рухається вперед у Європейське майбутнє з кожним роком розширюючи напрями взаємодії і співробітництва, що у свою чергу вимагає врахування і втілення міжнародних механізмів у національну енергетичну політику. Аналіз цих механізмів та трендів дозволяє сформулювати рекомендації для України, що допоможуть покращити підходи до формування та ефективність реалізації енергетичної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи складання і формування підходів до ефективної енергетичної політики та її сталого розвитку викладені у роботах українських В. Саприкіна, В.Перебініс, О. Ілляш, Л. Кобилянська і зарубіжних науковців, як Izabela Jonek-Kowalska, Michael Jefferson та інші. Питаннями формування і втілення енергетичної політики опікуються з боку міжнародних організацій, таких як Світовий банк, Всесвітня організація інтелектуальної власності, ОПЕК, МАГАТЕ тощо.

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних аспектів механізмів реалізації енергетичної політики країни, вивченні практичного досвіду механізмів реалізації енергетичної політики зарубіжних країн та України та виокремленні напрямів вдосконалення їх.

З огляду на мету роботи, поставлено такі завдання:

- дослідити сутність енергетичної політики країни;
- розглянути формування енергетичної політики країни;
- представити механізми реалізації енергетичної політики країни;

- дослідити зарубіжну практику формування і реалізації енергетичної політики країн;
- висвітлити особливості механізмів реалізації енергетичної політики України;
- охарактеризувати напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України.

Об'єктом дослідження є механізми реалізації та формування енергетичної політики та вплив цих механізмів на конкурентну спроможність енергетичного ринку

Предметом дослідження є міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань роботи було використано такі методи наукового дослідження впливу міжнародних механізмів реалізації енергетичної політики на національну конкурентоспроможність як, аналіз та синтез, системний підхід та індукція. Теоретико-методологічні аспекти формування і реалізації міжнародної енергетичної політики досліджувались шляхом узагальнення, аналізу, синтезу та порівняльно-історичного методів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результати проведеної роботи мають універсальне теоретико-методичне значення завдяки систематизації підходів до визначення енергетичної політики, інструментів реалізації енергетичної політики.

Результати роботи можуть бути використані при розробці та реалізації інструментів енергетичної політики країн, оцінювання ефективності реалізації енергетичної політики.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, аналітичні статті, нормативні і законодавчі акти, іноземні видання,

електронні ресурси, аналітичні звіти міжнародних організацій, дані служб державної статистики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінок, 6 рисунків, 1 таблицю, список використаних джерел зі 63 найменувань та 1 додаток.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

1.1 Сутність енергетичної політики країни

Енергетика фактично являє собою основу економічного розвитку та незалежності країни. Особливо це відчували українці восени 2023 року, коли північний агресивний сусід безжально нищив об'єкти енергетичної інфраструктури. Енергетика забезпечує тепло, світло, перебіг промислових процесів, мобільність, комфорт і багато інших опцій, які стали звичними для людства. Енергетика також є потужною індустріальною системою і охоплює промисловість, електроенергетику та підприємства, системи зв'язку, системи управління, дослідницькі об'єкти.

Енергетичні компанії досліджують, розробляють, обробляють і транспортують джерела енергії, з яких світ отримує енергію, а також пряме виробництво та передачу електроенергії та тепла. Основні складові енергетичних ресурсів представлені на Рис. 1.

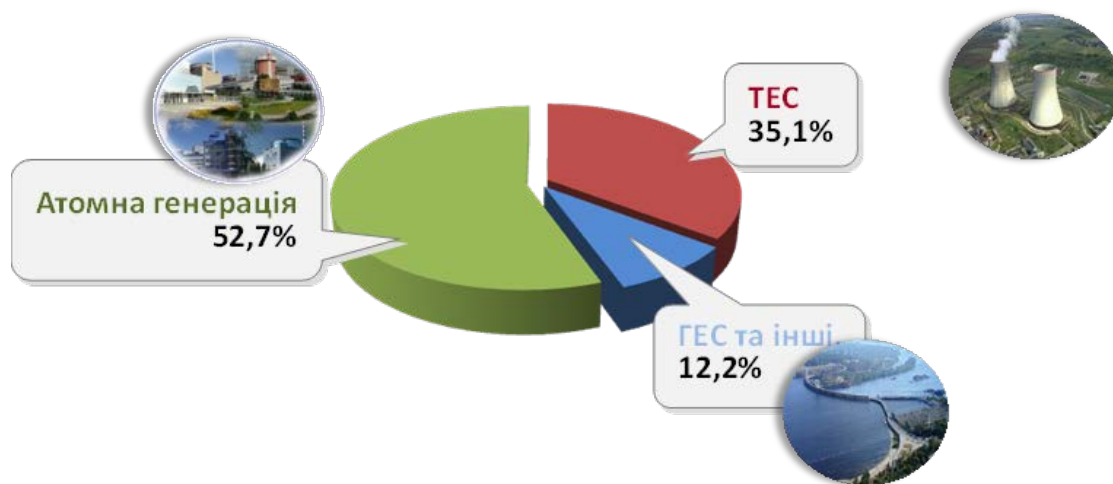

Рис. 1 Частка складових в енергетичному ринку України (%) [1]

Для сталої підтримки та спрямування енергетики у руслі розвитку та інноваційного зростання головним аспектом є формування збалансованої та спрямованої на майбутнє енергетичної політики. На першому етапі на підставі

наявних досліджень, зокрема таких як [2]-[7], [12]-[19], визначимо ключові поняття енергетичної політики та стратегічні цілі її реалізації.

При реалізації національної енергетичної політики важливо враховувати потреби громадян, бізнесу та інших секторів економіки. Прозорість, ефективність та сталість енергетичних рішень сприяють стабільності енергетичного сектору країни. Також важливо розвивати інфраструктуру та забезпечувати доступ усіх верств населення до енергоресурсів, включаючи енергетичну безпеку та соціальну справедливість.

На думку В. Саприкіна [7], національна енергетична політика України має бути спрямована на подолання підвищення рівня енергетичної безпеки України в контексті переходу до сталого розвитку, визначення основних орієнтирів для формування довгострокових завдань розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Відповідно до дослідження В.Перебініса [3] енергетична політика уряду має покращити інвестиційний клімат, запровадити механізми залучення інвестицій від підприємств, представлених на внутрішньому ринку, розвивати державно-приватне партнерство, об'єктивно оцінювати та раціонально використовувати національні ресурси, підвищувати енергетичну безпеку шляхом створення необхідних резервів та підтримувати заходи з енергозбереження, до яких слід віднести розвиток альтернативних джерел енергії та розвиток альтернативних джерел енергії [4].

О. Ілляш у роботі [5] вважає, що розвиток та ефективне функціонування енергетичного сектору ґрунтується на чітко визначеній національній енергетичній політиці. Ця політика враховує подолання залежності від одного постачальника енергоресурсів, оптимізацію механізму правління податками, лібералізацію енергетичного ринку та створення сприятливих умов для інвестицій у розвиток сучасних технологій та альтернативних джерел енергії.

Л. Кобилянська у роботі [6] зазначає, що слід проводити збалансовану енергетичну політику, яка базується на балансі між потребами вітчизняної

промисловості в енергоресурсах, їх імпортом з країни та впливом на навколишнє середовище від використання цих енергоресурсів.

Важливо також звернути увагу на закордонні дослідження. Зокрема у роботі Izabela Jonek-Kowalska [14] стверджується, що енергетична політика формується різноманітними умовами, які також змінюються під впливом змін у міжнародному соціально-економічному середовищі. У минулому столітті ключовим пріоритетом у формуванні енергетичного балансу, безсумнівно, була самодостатність, яка визначала масштаби енергетичної безпеки. Таким чином, у сумішах процес задоволення енергетичних потреб орієнтований на максимальне використання власної сировини, переважно невідновлюваної. Виснаження невідновлюваних ресурсів, наростання кліматичної кризи та поширення ідеї сталого розвитку сприяли зміні пріоритетів в енергетичній політиці. В останні два десятиліття все більша увага приділяється максимальному використанню відновлюваних джерел енергії з метою зробити економіку менш залежною від традиційних джерел енергії, з одного боку, і скоротити викиди парникових газів. До речі, тема декарбонізації займає особливе місце у внутрішній і зовнішній політиці Європейського союзу. Наразі у країнах Європи відбувається атомний ренесанс, який полягає у будівництві нових енергоблоків (Угорщина, Фінляндія) та продовження строку експлуатації існуючих, у перспективі на термін більш 60 років (Франція, Фінляндія, Угорщина, Чехія тощо), про що відмічається в роботах [16], [17]. Атомна енергетика повертає свою конкурентоспроможність. Конкурентний ринок є найефективнішим розподільником ресурсів і здатний забезпечити високий рівень обслуговування та задоволення споживачів. Таким чином, за даними Michael Jefferson [15] ключовим елементом сталої енергетичної стратегії має бути прагнення та підтримка конкурентних ринкових умов. Але не можна очікувати, що ринок сам по собі задовольнить потреби найбільш вразливих груп, захистить навколишнє середовище, забезпечить енергетичну безпеку перед обличчям політично вмотивованих збоїв і підтримає інші суспільні блага, такі як фундаментальні дослідження, які лежать в основі інновацій та поширення нових

технологій. Загалом, проте, враховуючи належну структуру, встановлену урядом — з конкурентоспроможним ціноутворенням та ефективним регулюванням — ринки можуть досягти багатьох цілей сталої енергетики, що по суті закладається у відповідну енергетичну політику.

Отже, ґрунтуючись на результатах досліджень [2]-[7], [14]-[17] можна сформулювати визначення енергетичної політики країни як стратегічний підхід і низка рішень, спрямованих на забезпечення ефективності та стабільності енергетичного сектору, включаючи виробництво, розподіл, транспортування та споживання енергії. Це включає регулювання енергетичних ринків, пошук альтернативних джерел енергії, скорочення викидів і підвищення надійності постачання. Енергетична політика може бути спрямована на досягнення екологічних цілей, забезпечення енергетичної безпеки та підтримку економічного зростання. Вона також включає розвиток інноваційних технологій, спрямованих на підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. Енергетична політика сприяє збалансованому та сталому розвитку країни, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти.

На сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [8] зазначається, що базовим документом державної енергетичної політики, що визначає мету і цілі розбудови енергетичного сектору на період до 2035 р., є Енергетична стратегія України [2].

Проект Енергетичної стратегії України розроблено в контексті Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, затвердженої Указом Президента України No 5 від 12.01.2015 р. (Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України No 605-р від 18.08.2017 р.), яка, зокрема, передбачає реформування енергетики та реалізацію програми енергоефективності в межах визначеного вектора подальшого її розвитку, що ставить перед Україною нові економічні та технологічні виклики, і, водночас, відкриває нові можливості для пошуку та впровадження інноваційних розробок у галузі видобутку, переробки викопних

видів палива, виробництва, трансформації, постачання і споживання енергії, що зумовлює потребу у формуванні нової енергетичної політики держави. [2]

Для кращого розуміння сутності та змісту енергетичної політики необхідно з'ясувати взаємозв'язок між суб'єктами та об'єктами в конкретному контексті її реалізації. Суб'єкти національної енергетичної політики та зв'язок між ними представлено на Рис.2.

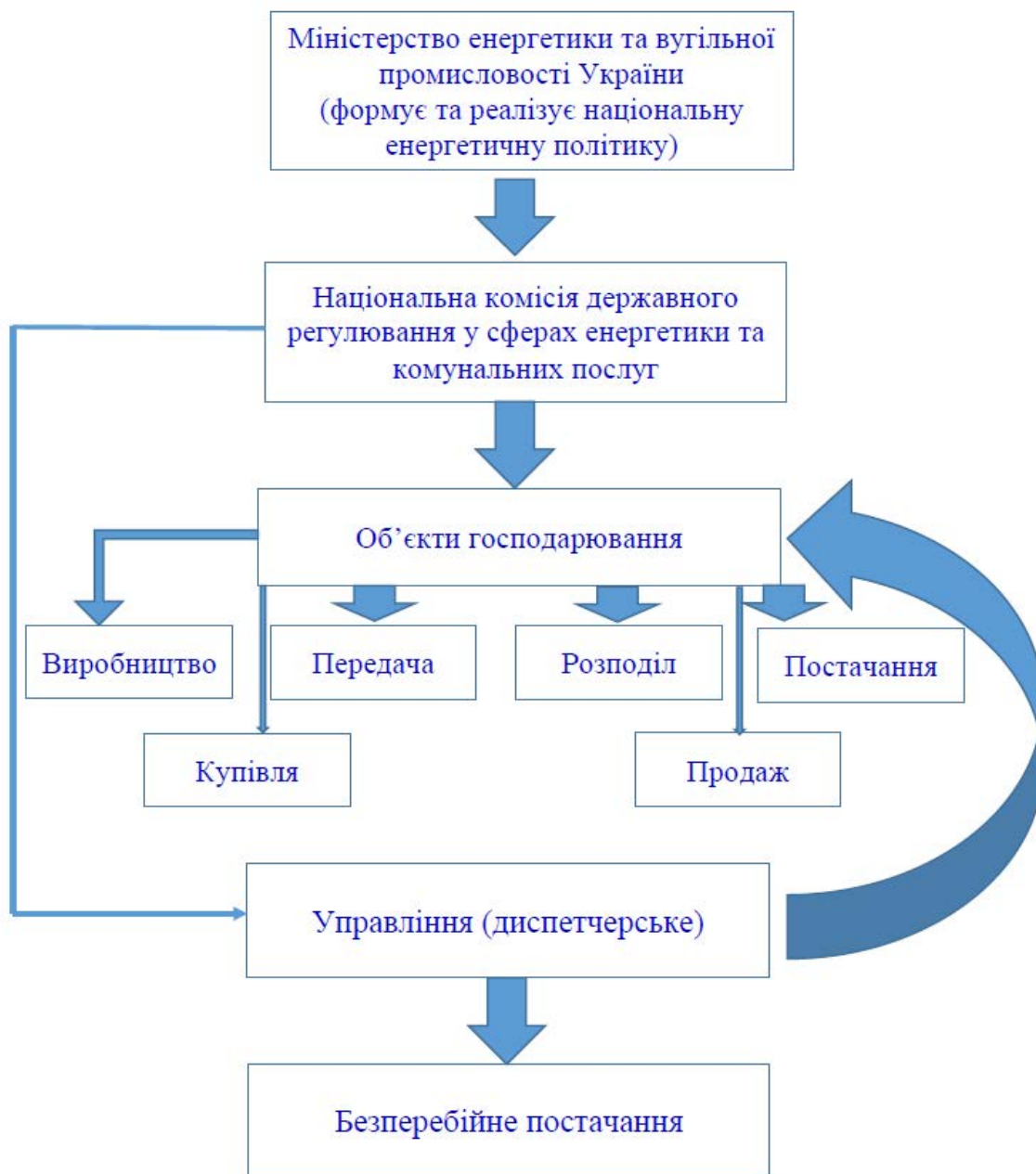

Рис. 2 Суб'єкти національної енергетичної політики та зв'язок між ними
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Забезпечення сталого розвитку ринків електроенергії та електроенергетики має велике значення на етапі входження країни у світовий економічний простір.

Енергетична стратегія України [2] до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» зокрема визначає механізми виведення енергетичного комплексу на новий рівень якісного розвитку. Таким чином, документ пропонує механізм направлення трансформації та механізм прозорості, основою для інвестицій мають бути реформи, демонополізація, прозорість та вдосконалення правових та регуляторних механізмів. Проте визначення та зміст зазначених механізмів не конкретизовано, а деталі їх застосування в енергетичній стратегії України на період до 2035 року чітко не визначені. «Закон України про енергозбереження» створює економічний механізм, завданням якого є сприяння раціональному використанню та збереженню паливно-енергетичних ресурсів, створенню виробництва та поширенню енергоефективних технологічних процесів, обладнання та матеріалів. [2]

До сфери державної енергетичної політики належать явища та проблемні ситуації, що виникають в енергетиці, галузі, регіоні, території та енергетичному секторі і потребують невідкладного розв'язання. В умовах сучасних змін у всіх сферах суспільного життя існуючі принципи реалізації національної енергетичної політики потребують відповідного обґрунтування та вдосконалення.

Важливим етапом дослідження методологічної основи національної енергетичної політики є визначення механізму реалізації національної енергетичної політики. За словами О. Цапко-Підубної у роботі [12], механізми реалізації політики енергоефективності – це певні заходи політики або ринкові інтервенції, які призводять до зменшення споживання енергії та сприяють виробництву енергоефективних товарів і послуг.

На мій погляд, механізм реалізації національної енергетичної політики – це сукупність принципів, форм, методів, інструментів, засобів, стимулів і способів їх застосування пов'язаними з державою суб'єктами.

З урахуванням викладеного вище можна сформулювати такі стратегічні цілі реалізації енергетичної політики України:

- цільовий стан енергетичного сектору України виходячи з пріоритетів забезпечення енергетичної безпеки та реалізації євроінтеграційних прагнень України [2];
- створення відповідних умов для забезпечення процесів видобутку, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу та раціонального використання енергетичних ресурсів;
- оптимальна диверсифікація джерел і маршрутів енергопостачання та створення конкурентного та інвестиційно привабливого енергетичного ринку;
- забезпечення екологічно чистого виробництва, високої економічної та енергоефективності, а також усього ланцюга споживання електроенергетичними компаніями, що має призводити до зменшення впливу на навколишнє середовище та досягнення більшої енергоефективності;
- запровадження сучасних методичних підходів, прийнятих в країнах ЄС, до розроблення документів стратегічного планування та практичної діяльності з реалізації державної політики в енергетичній сфері;
- повномасштабну інтеграцію енергетичного сектору України до європейського енергетичного ринку з вільним рухом енергоресурсів, інвестицій та технологій, що забезпечить випереджаюче оновлення галузей енергетики то зростання рівня самозабезпеченості видобувними енергоресурсами [2];
- технологічне оновлення енергетичного сектору.

На жаль, є також питання сталого розвитку - це фундаментальна зміна свідомості всіх країн світу, переоцінка суспільних цінностей і погляду на світ суспільства, також важливу роль відіграють відносини між сучасним та майбутнім поколінням. Варто визнати, що рівень життя нації тепер визначається не кількістю енергії, яку споживає конкретна країна, а кількістю та якістю благ, отриманих людством від використання паливно-енергетичних ресурсів.

1.2. Формування енергетичної політики країни

У статті 5 Закону України «Про ринок електричної енергії» [20], зазначається, що державна політика в енергетичній сфері направлена на:

- Підтримку та основну діяльність розвитку ринку електроенергії;
- Забезпечення надійного та безпечного транспортування електроенергії;
- Забезпечення умов для виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії та безперервної модернізації децентралізованої генерації та засобів безперервного накопичення енергії;
- Збереження екології;
- модернізація енергоефективності в енергетиці, управління попитом, використання методів енергозаміщення та забезпечення нормальних умов;
- Сприяння використанню інноваційних технологій;
- Сприяння залученню фінансових інвестицій в енергетичний сектор та полегшення доступу до інформації та адміністративних процедур;
- Захист прав покупців та інтеграція ринків електроенергії на загальному та регіональному рівнях.

Національна енергетична стратегія полягає у визначенні цілей у рамках національного енергетичного законодавства, на основі діалогу та пошуку консенсусу між інтересами держави, підприємств і суспільства, а також на основі наукового аналізу та прогнозування соціально-економічної ситуації в країні. економічного розвитку, ресурсного потенціалу та кон'юнктури енергетичного ринку, перевірити завдання, етапи, механізми, заходи та нормативи ефективності реалізації довгострокової енергетичної політики сталого розвитку та технічного прогнозування систем енергопостачання. Енергетична стратегія є основою та орієнтиром для формування стратегічного національного плану дій та дорожньої карти основних завдань реалізації стратегії.

Енергетична політика – це по суті живий організм, який зростає, розвивається і удосконалюється, переходячи на нові рівні в залежності від поточних факторів і викликів, що стоять перед державою [11]. У цьому контексті в окремий

дослідницький напрям можна виділити питання методологічних підходів до формування положень національної енергетичної політики та стратегії її розвитку, що ґрунтуються на засадах національного економічного прагматизму, зокрема і в контексті європейської інтеграції.

Основними принципами енергетичної політики України за даними [28] є:

- Принцип системності та швидкого реагування на будь-які виклики, що означає забезпечення балансу взаємних зусиль держави, підприємств суспільства на всіх рівнях регіональної та галузевої ієрархії управління енергетикою;
- Принцип взаємності, стосується пропорційного, збалансованого та недискримінаційного розвитку різних секторів/підгалузей енергетики та регіональних/місцевих систем енергопостачання;
- Принцип субсидіарності, який полягає в оптимальному балансі між централізацією та децентралізацією систем енергопостачання;
- Принцип енергетичного різноманіття, який стосується вільного розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії;
- Принцип відкритості/закритості, що означає, що треті сторони мають вільний доступ до енергетичної мережі, а доступ до енергетичних об'єктів високого ризику – обмежений;
- Принцип сегментації, що означає поділ ринку на різні види діяльності з виробництва, транспортування та розподілу енергії;
- Принцип прозорості, що забезпечує прозорість отримання споживачами інформації про рівень цін на енергоносії та якість отриманих енергетичних послуг, а також суспільне спостереження (моніторинг) енергопотоків;
- Принцип суверенітету споживачів енергії, який забезпечує права та реальну можливість споживачів стати повноцінними суб'єктами енергетичного ринку (впливаючи на рівень цін з боку попиту).

Відповідно до зазначених принципів до основних цілей енергетичної стратегії України можуть бути віднесені ті, що зображені на Рис. 3.

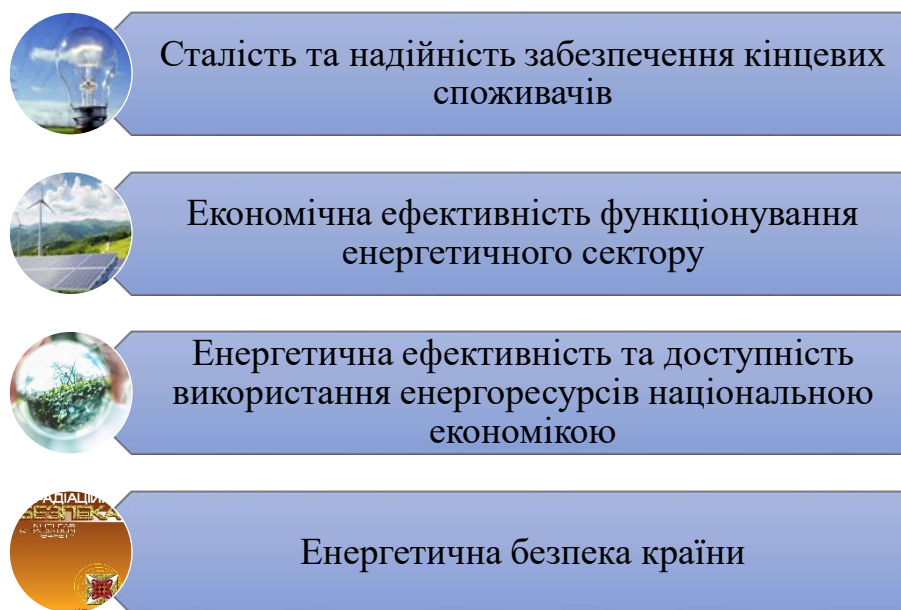

Рис 3. Цілі енергетичної стратегії України.

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Для визначення основних завдань енергетичної стратегії України, проаналізовано такі аспекти енергетичної політики:

- Підвищення енергоефективності та конкурентно спроможності національної економіки;
- Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів;
- Диверсифікація джерел постачання ресурсів;
- Оптимізація енергетичного балансу;
- Оптимізація енергогенеруючих потужностей;
- Підвищення інвестиційної привабливості енергетичного сектору та конкурентно спроможності вітчизняних енергетичних проєктів;
- Удосконалення системи управління паливно енергетичним комплексом та досягти розумного балансу власності в енергетичному секторі;
- Удосконалення системи регулювання енергетичного ринку та захист конкуренції на лібералізованому енергетичному ринку;
- Розширення ресурсної бази енергетичного сектору та збільшення внутрішнього виробництва первинних і вторинних енергоресурсів

- Модернізація вітчизняної енергетичної інфраструктури та збільшення транспортних потужностей
- Інтеграція української енергетичної системи з енергетичною системою ЄС, усунення технічних бар'єрів та асиметричних ефектів у зовнішній торгівлі енергоносіями;
- Розвиток галузевої науки та новітніх енергетичних технологій;
- Поліпшення стану навколишнього середовища
- Покращення соціального захисту працівників енергетичного сектору;
- Забезпечення надійності та якості енергопостачання, в тому числі в надзвичайних ситуаціях.

Певною мірою методологічний підхід формування цього визначального для енергетичної політики стратегічного документу було враховано при розробці нової редакції Енергетичної стратегії України [2] «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» на період до 2035 року, яку схв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605 [20] стверджено, що досягнення прийнятного рівня національної енергетичної безпеки стало стратегічним пріоритетом у сучасних умовах. Навпаки, хоча розвиток енергетики та енергетичного ринку визначено на певний період, ефективний економічний механізм довгострокового розвитку ще не створений.

Важливо також враховувати світові енергетичні тенденції та співпрацювати з міжнародними партнерами для досягнення спільних цілей.

Існуючи директиви ЄС закріплюють основні принципи права, які допомагають формувати спільну політику держав-членів у всіх сферах. Нижче наведені основні принципи реалізації енергетичної політики та енергетичної стратегії ЄС:

- Принцип вільного руху товарів, послуг, людей і капіталу спрямовано на реалізацію єдиного внутрішнього ринку між державами-членами ЄС;

- Принцип недискримінації – включає заборону включення дискримінаційних пунктів у контракти та забезпечення «доступу третіх сторін». Він спрямований на забезпечення чесної конкуренції на внутрішньому ринку;
- Принципи охорони навколишнього середовища відображає необхідність вжиття запобіжних заходів для захисту навколишнього середовища в енергопостачанні;
- Принцип прозорості - забезпечує прозорість ситуації на національному ринку, можливість отримання інформації про рівень цін на енергоносії та нагляд ЄС за енергопостачанням і транспортом.

Початком співпраці між Україною та країнами ЄС в енергетичній сфері можна вважати Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо співробітництва в енергетичній сфері, підписаний 1 грудня 2005 року [21]. Згідно з цим документом, передбачається реалізація дорожньої карти за такими напрямками: ядерна безпека, інтеграція ринків електроенергії та природного газу, підвищення безпеки енергопостачання та транспортування вуглеводнів, енергоефективність.

Наступним кроком у співпраці в цьому напрямку стали переговори про вступ України до Енергетичного Співтовариства наприкінці 2008 року. За результатами переговорів та рішеннями Ради міністрів Енергетичного Співтовариства 24 жовтня 2010 р. підписано Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [22]. Цей документ набув чинності 1 лютого 2011 року, і цей факт слід розглядати як початок підготовки до імплементації законодавства ЄС в енергетичній сфері.

На виконання зобов'язань перед ЄС прийнято Постанову КМУ від 3 серпня 2011 року № 733 «Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань за Угодою про визнання Енергетичного Співтовариства» [23].

Розглядаючи сутність національної політики в галузі електроенергетики, необхідно знати, що в усьому світі реалізуються різні моделі національної політики в цій сфері. Аналіз досвіду інших країн світу [19] свідчить про те, що

деякі моделі існують умовно «Високо регульовані» контроль за діяльністю всіх суб'єктів ринку електроенергії (США підтримують цю модель), а також централізацію громадського контролю, зосередження більшої частини державних функцій на публічному менеджменті ринку (Франція), лібералізація ринку електроенергії (Великобританія).

Існування такої великої кількості різноманітних моделей свідчить про те, що зміст енергетичної політики є багатоаспектним і потребує не лише розробки в правильному порядку з урахуванням усіх етапів, а й детального розгорнутого пояснення тимчасових аспектів.

1.3 Механізми реалізації енергетичної політики країни

В умовах зміни клімату через глобальне потепління, стрімкого зростання світового населення та постійної потреби у енергетичних ресурсах, енергетична політика країни стає ключовим фактором її стабільності, розвитку та конкурентоспроможності. І особливо цей факт важливий для України в умовах повномасштабної агресії «рф». Важливість цілісності енергосистеми, її сталий розвиток, діяльність, удосконалення і зміцнення займають вищі пріоритети на всіх рівнях керування державою. Ця політика охоплює комплекс заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, зменшення залежності від імпорту енергії та мінімізацію негативного впливу на довкілля. У даній роботі розглядається роль та механізми реалізації енергетичної політики країни, а також їх вплив на економіку.

Основою механізмів реалізації національної енергетичної політики є необхідність врахування енергетичних питань під час вироблення, прийняття та реалізації політичних рішень, розв'язання політичних криз і конфліктів, аналізу та оцінки наслідків і впливу політичних рішень, необхідність дотримання законодавства України та міжнародних договорів, забезпечення національної енергетичної безпеки (Рис. 4).

Розглянемо основні аспекти сфери національного управління та можливі шляхи досягнення енергетичної стабільності та розвитку.

Рис. 4 – Реалізація енергетичної політики країни

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Політичні та адміністративні механізми реалізації національної енергетичної політики включають національні, регіональні, місцеві, галузеві та цільові програми в енергетичному секторі, в тому числі механізми державно-приватного партнерства, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, місцеві громади, підприємств, не урядові організації, освітні та науково-дослідні установи, інші організації та компанії, включає координацію енергетичних проєктів на різних рівнях.

Зміст законодавчо-нормативного механізму реалізації державної енергетичної політики формує система національного законодавства, що забезпечує сталий розвиток енергетичного сектору. [18]

Законодавчо-нормативний механізм реалізації державної енергетичної політики базується на таких документах та їх підпорядкованості (див. Рис. 5).

Рис. 5 – Підпорядкованість документів, що регламентують реалізацію енергетичної політики

Джерело: побудовано автором на основі [18]

Фінансово-економічні механізми реалізації державної енергетичної політики -це передбачені законодавством фінансово-економічні стимули, важелі та інструменти, такі як державний та місцевий бюджет, кошти юридичних та фізичних осіб, іноземних інвесторів тощо, які використовуються для реалізації

сталого енергетичного розвитку або витрачання передбачених законодавством фінансових ресурсів, що використовуються для його стимулювання.

Соціально комунікаційні структури мають використовувати інформаційні кампанії та методи морально-психологічного впливу для висвітлення особливостей реалізації національної енергетичної політики та сприяти поширенню ідей енергоефективності та енергозбереження в суспільстві.

Через такі інформаційно-мотиваційні елементи, як роз'яснення, діалоги, конференції, тренінги, презентаційні заходи, прес-брифінги, прес-релізи, публікація звітів, оприлюднення прогнозів та очікувань щодо розвитку національної енергетичної політики, створення комунікаційних майданчиків для фахівців енергетичної галузі тощо. Це важливий напрямок впливу держави на напрямок реалізації національної енергетичної політики. Тому в нинішніх умовах органи державної влади та місцевого самоврядування повинні активно з'являтися у ЗМІ та певною мірою виконувати функції медіа, пояснювати складні економічні поняття у доступній формі та публікувати багато аналітичної інформації щодо напрямів реалізації національної енергетичної політики.

Демонополізацію енергетичного ринку було оголошено одним із чотирьох пріоритетів українського уряду на 2019 рік, а його керівництво виступило проти адміністративного втручання в енергетичний ринок і підтримало подальшу лібералізацію. Тому Прем'єр-міністр України заявив, що «ручне» регулювання цін на електроенергію поза законами ринку завдасть шкоди національним інтересам і призведе до неефективності, корупції та популізму, а за словами Міністра енергетики та захисту довкілля, втручання держави в енергетичний ринок зашкодить його функціям і призведе до зменшення обсягів інвестицій, тому необхідно максимально зменшити роль держави у функціонуванні цих ринків [29].

В умовах демонополізації ринку електроенергії в Україні з 1 липня 2019 року запроваджено нову модель ринку електроенергії, яка передбачає перехід на конкурентний механізм формування ціни на електроенергію. На ринку

електроенергії введено «захисний режим» [30] Діє 9-місячний перехідний період для правил купівлі-продажу електроенергії на ринках «на добу наперед» і внутрішньодобовий період. Протягом цього періоду виробники електроенергії повинні встановлювати ціни в заявках на продаж електроенергії, які не перевищують середню ціну за останні три місяці перед запуском нової моделі ринку.

Тому поняття «конкурентний ринок» щодо існуючої моделі ринку електроенергії в Україні є суто умовним, оскільки фактично створено нову систему управління розподілом електроенергії, основа якої пільгова (для населення), фіксована («Енергоатом» та «Укргідроенерго») та граничної ціни електроенергії. Водночас реальна цінова конкуренція на оптовому ринку у вигляді змагання виробників за споживачів відсутня.

Тобто з 1 липня 2019 року в Україні запроваджено конкурентний оптовий ринок електроенергії лише за формою, а не за змістом. Європейське енергетичне співтовариство вважає поступове скасування механізму державних спеціальних зобов'язань (PSO) і цінових обмежень на новому оптовому ринку електроенергії пріоритетом для українського Кабінету міністрів. Національна комісія, відповідальна за національне регулювання у сферах енергетики та державних послуг. За даними Європейського енергетичного співтовариства, цінові обмеження з березня 2020 року знизили інтерес учасників до роботи ринку, що призводить до зменшення обсягів торгів електроенергією на ринках на добу наперед та внутрішньодобових ринках, що не сприяє встановленню об'єктивних ринкових цін. ЄЕК вважає, що зняття обмежень забезпечить максимально ефективне функціонування енергетичного ринку України [29].

Крім того, коли Україна стає частиною європейського енергетичного простору, ефективно функціонуватиме розвинений ринок електроенергії з ефективною конкуренцією та можливістю для кінцевих споживачів обирати собі постачальників. Ключове завдання серед них – інтеграція енергосистеми України в ENTSO-E. Ця мета визначена стратегічною політикою нашої держави у

відповідних урядових документах. Інтеграція української енергосистеми в мережу європейського оператора системи передачі ENTSO-E є невід'ємною частиною реформ ринку електроенергії. Це дасть можливість створити прозору та ефективну конкуренцію на внутрішньому ринку електроенергії та зробити Україну частиною європейського енергетичного простору [30].

Отже, для формування довгострокового конкурентного ринку електроенергії на національному рівні необхідно реалізувати такі стратегічні кроки:

1) Підняти ціни на електроенергію для населення до економічно обґрунтованого рівня та скасувати систему перехресного субсидування (дотації населенню, яке споживає 29% електроенергії в країні, забираючи половину електроенергії України з вільного ринку);

2) Створення зрілого конкурентного ринку електроенергії в Україні з мінімальним адміністративним втручанням у процес ціноутворення;

3) Можливість інтеграції української енергосистеми з європейською ENTSO-E та забезпечення імпорتنих та експортних потоків [32].

Водночас, з метою підвищення ефективності та результативності національної енергетичної політики може бути рекомендовано вдосконалити механізм формування та реалізації національної енергетичної політики з таких аспектів:

- збільшити видобуток природного газу, нафти, сланцевого газу та шахтного природного газу (метану);

- встановлення мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів на вимогу ЄС;

- захист національних інтересів, забезпечення рівних можливостей користування надрами (публічний аукціон спеціальних ліцензій на користування надрами, прозорість системи державного моніторингу використання та охорони надр, посилення контролю за незаконними діяльністю та вимоги законодавства у сфері відповідального використання надр);

- щорічне затвердження прогнозу паливно-енергетичного балансу України;

- запровадження механізмів стимулювання енергоефективності та економного використання енергоресурсів усіма категоріями споживачів енергії та в усіх сферах суспільного життя;

- перехід на використання енергетичних показників для розрахунку природного газу та вирішення питань про те, скільки потрібно відкласти як страховий запас;

- погашення заборгованості та виплати заробітної плати працівникам державних вугледобувних підприємств, запобігання виникненню такої заборгованості в майбутньому;

- диверсифікація джерел та шляхів постачання вугілля антрацитових марок, скрапленого природного газу, нафти та нафтопродуктів; забезпечення забезпечення з одного джерела не більше 30% загального обсягу постачання;

- вивчення того, як підприємства, задіяні на енергетичних ринках, порушують законодавство про захист економічної конкуренції та вжиття необхідних заходів.

- декарбонізація процесу генерації енергії.

Стратегічними цілями у цих напрямках удосконалення механізмів реалізації державної енергетичної політики є забезпечення енергетичної безпеки країни, підвищення енергоефективності в усіх сферах життєдіяльності держави, встановлення справедливих цін на енергоносії, незалежність від енергетичних та природних монополій, створення активних платоспроможних споживачів та конкурентоспроможних виробників енергії.

РОЗДІЛ 2 СВІТОВИЙ ДОСВІД МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН

2.1 Зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики країн

У сучасному світі питання енергетики стають надзвичайно важливими з погляду політичних і суспільних аспектів. У світлі сучасних глобалізаційних і геополітичних процесів, які відбуваються в Європі та усьому світі, прийняття енергетичної політики Європейського Союзу привернуло увагу до таких проблем, як зростаюча залежність ЄС від імпорту енергії з російської федерації, обмежена диверсифікація енергетичних ресурсів, високі та нестабільні ціни на енергію, зростаючий світовий попит на енергію, ризики для функціонування енергетичної безпеки та проблеми з енергоефективністю, що стосується зростання частки поновлюваних джерел енергії, а також необхідності більшої прозорості, подальшої інтеграції та взаємозв'язку на енергетичних ринках країн-членів ЄС. Вагомим впливом на формування енергетичної політики Європи протягом останніх двох років стало експансіоністська політика росії щодо енергетики, шантаж і погрози Європейським країнам, непередбачуване коливання ціни на енергоносії тощо. Все це стало проблемою, яку країнам Європи треба було швидко та ефективно вирішити для відокремлення і зняття залежності від країни агресора, що корінним образом вплинуло на переформатування енергетичної політики. Спільна енергетична політика держав-членів ЄС була створена через спільні енергетичні проблеми та необхідність реформування енергетичного сектору. Це також призвело до переходу від реалізації енергетичної політики на рівні окремих держав-членів до активізації узгодженої співпраці з міжнародними організаціями в цій галузі та до початку спільної енергетичної політики на рівні Європейського об'єднання.

Глобальні енергетичні виклики привернули увагу дослідників з усього світу до наукового осмислення проблеми. Вони також шукали способи міжнародної

співпраці, щоб протистояти сучасним викликам і загрозам у сфері енергетики, створити систему енергетичної безпеки та протистояти деструктивним погрозам і шантажу росії.

Грунтовними дослідженнями проблематики є наукові праці Васильєва О.А., Дрозденка В.В., Долішнього Д., Кістерського Л.Л., Бирковича Т.І., Петренка І. Варто відзначити наукову статтю Кобилянської Л.М «Особливості формування спільної енергетичної політики країн Європейського Союзу» [24], у якій висвітлюються особливості формування та реалізації Спільної енергетичної політики ЄС. Наукове осмислення енергетичних проблем в галузі паливно-енергетичної системи Європейського регіону здійснено дослідником В. Бурлаком, а також українськими дослідниками Михайловим В., Лепіговим Г. та Гулієм В.. Науковими дискурсами щодо імплементації Спільної енергетичної політики ЄС є стаття Ішкова С.В. «Особливості сучасного етапу еволюції та основні напрями енергетичної політики Європейського Союзу» [25], а також стаття Бирковича Т.І. «Особливості формування енергетичних кластерів: зарубіжний та вітчизняний досвід» [26], де досліджуються питання реалізації енергетичних ініціатив ЄС.

Енергетична політика Європейського Союзу передбачає підтримку ринку енергетичних ресурсів, гарантування безпеки їх постачання, підтримку енергоефективності та впровадження альтернативних джерел енергії, забезпечення взаємозв'язку енергомереж, диверсифікацію енергетичних ресурсів і захист довкілля. Розвиток внутрішнього ринку газу та електроенергії, впровадження зовнішньої енергетичної політики та впровадження нових енергетичних технологій є основними стратегічними цілями реалізації спільної енергетичної політики ЄС [27]. Актуальною стратегічною метою енергетичної політики ЄС є протидія погрозам росії в контексті енергетичних погроз і шантажу країни-окупанта. ЄС також має намір співпрацювати з іншими міжнародними організаціями, щоб запровадити дієві санкції проти держави-агресора та терориста. Ці санкції мали на меті зупинити здатність кремля фінансувати війну та звужувати економічну та енергетичну базу агресора

Зокрема, ефективні санкції щодо Росії в енергетичній галузі включають заборону експорту окремих нафтопереробних технологій; заборону імпорту всіх видів вугілля з росії; заборону нових інвестицій у російську енергетику (за винятком цивільної ядерної енергетики та транспортування певних енергопродуктів); повну заборону імпорту російської сирої нафти та нафтопродуктів. «Велика сімка» домовилася про ціновий ліміт на експорт російської нафти третім країнам [32].

Європейський Енергетичний Союз відповідає за реалізацію енергетичної політики ЄС шляхом впровадження Стратегії енергетичної безпеки ЄС, створення об'єднаного європейського енергетичного ринку та підвищення виробництва та ефективності енергії. Європейський Союз розробив стратегічні цілі щодо енергетики до 2030 року та 2050 року. До 2030 року планується зменшити викиди парникових газів на 40 відсотків порівняно з 1990 роком; збільшити частку відновлювальної енергетики в структурі споживання на 27 відсотків; збільшити енергетичну ефективність на 30 відсотків щонайменше; завершити створення спільного ринку енергії; і просувати важливі інфраструктурні проекти. Європейський Союз також має намір зменшити викиди парникових газів до 80–95% у порівнянні з 1990 роком до 2050 року. Для цього була розроблена Енергетична дорожня карта [27].

У сфері енергетики Європейський Союз постійно працює з іншими міжнародними організаціями, щоб дотримуватися Спільної енергетичної політики ЄС, забезпечувати безпеку в енергетиці та протидіяти експансіонізму Росії. Основою співпраці ЄС з міжнародними організаціями є спільне прийняття політичних рішень, розробка та реалізація ініціатив щодо безпеки та енергетики, проведення міжнародних заходів, форумів і зустрічей тощо. Співпраця Європейського Союзу з Енергетичним співтовариством, міжнародною організацією, заснованою у жовтні 2005 року, дає результати. Співпраця допомагає досягти конкретних цілей, таких як інвестиції в виробництво електроенергії та енергетичні мережі, щоб гарантувати стабільне та безперервне постачання; створення інтегрованого енергетичного ринку, що дозволяє

транскордонній торгівлі, включаючи будівництво нової інфраструктури; підвищення надійності постачання за рахунок полегшення країнам торгівлі енергією з іншими країнами. Європейський Союз і Енергетичне співтовариство співпрацювали, щоб до 1 січня 2023 року підтримувати мінімальні запаси сирої нафти та/або нафтопродуктів [34].

У співпраці з ОПЕК ЄС успішно реалізує свої ініціативи щодо забезпечення енергетичної безпеки. Нафтова політика країн-членів ЄС координується ОПЕК. Співпраця з ОПЕК дозволить ЄС зробити міжнародні нафтові ринки більш прозорими та стабільними, створити більш привабливий клімат для інвестицій, покращити нагляд за енергетичним ринком, розвивати технологічне та міжнародне співробітництво, поширювати екологічно чисті енергетичні технології та збільшити видобуток нафти.

Безпечне, надійне та мирне використання ядерної енергії є стратегічними цілями співпраці Європейського Союзу з МАГАТЕ в імплементації стандартів Спільної енергетичної політики ЄС. Європейський Союз надає значну фінансову та технічну допомогу МАГАТЕ. Єврокомісія підтримує МАГАТЕ, зосереджуючись на сфері ядерної безпеки та базуючись на активному технічному співробітництві.

Захоплення Запорізької атомної електростанції Росією у березні 2022 році стало новим викликом для МАГАТЕ. Співпраця МАГАТЕ з ЄС загострилася через загрозу ядерної та радіаційної катастрофи, пов'язану з окупацією найбільшої в Європі АЕС, обстрілами її території, погрози, шантаж і провокації з боку росії.

У вересні 2022 року за підтримки Єврокомісії відбулася Місія МАГАТЕ на Запорізьку атомну електростанцію під керівництвом голови МАГАТЕ Рафаеля Гроссі з метою дослідження та моніторингу ситуації на ЗАЕС.

Висновки МАГАТЕ передбачають припинення бойових дій і обстрілів навколо Запорізької АЕС, а також створення зони безпеки. МАГАТЕ заявили, що підтримуватимуть Україну в забезпеченні безпеки її ядерних об'єктів як під час, так і після війни.

У співпраці з Радою співробітництва арабських держав Перської затоки, яка включає Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівську Аравію та Об'єднані Арабські Емірати, ЄС встановив відносини з країнами Перської затоки. З торговими потоками у розмірі 121,2 млрд. євро, або 13,7% обсягу експорту країн Перської затоки, ЄС є другим за величиною торговим партнером групи та шостим за величиною ринком експорту країн Перської затоки. Крім того, країни Перської затоки складають 3,0% торгівлі ЄС [35]. Розширення та обмін досвідом щодо регіональної інтеграції енергетичних ринків, застосування відновлювальних джерел енергії, забезпечення енергоефективності, оптимальне зберігання вуглецю та ефективне, збалансоване використання газу – це лише деякі з областей, у яких співпраця розширюється та охоплюється.

Європейський Союз є повноправним членом групи G7 і G20, які мають вплив на енергетичний ринок і безпеку Європи, а також контролюють і регулюють постачання газу та нафти. Європейський Союз дотримується своїх енергетичних принципів і пріоритетів через спільні ініціативи, програми та проекти. Вони сприяють переходу на чисту енергію, стимулюють технологічні інновації та створюють механізми доступу до сталої сучасної енергії, а також інвестують у створення відкритих, прозорих і гнучких енергетичних ринків. Європейський Союз є одним із 53 учасників Енергетичної Хартії, яку підтримали ЄС і Європа. Хартія створює основу для співпраці в галузі енергетики між різними сторонами. Її мета полягає в тому, щоб забезпечити безпеку енергетики шляхом створення відкритих і конкурентних енергетичних ринків.

Енергетичне співробітництво Євросоюзу з Міжнародним сонячним Альянсом (ISA) — коаліція країн, багатих на сонячні ресурси — також допомагає впроваджувати спільну енергетичну політику ЄС. Ранкова угода ISA схвалена 86 країнами. 11 грудня 2018 року Європейський Союз став партнерською організацією ISA після підписання Спільної Декларації про співпрацю. Європейський Союз фінансує та підтримує Альянс програм і проектів ISA. Це включає Платформу співробітництва та знань ISA, засновану на Генералії ISA 2019 року, а також проект Infopedia, заснований ISA та Сонячною Академією [36].

Співпраця Європейського Союзу з іншими країнами сприяє впровадженню Спільної енергетичної політики ЄС, ініціатив щодо безпеки енергетики, покращення енергетичної потужності та інфраструктури.

Європейський Союз співпрацює з міжнародними організаціями, щоб досягти цілей щодо забезпечення енергетичної безпеки та конкурентоспроможності, диверсифікації та зменшення залежності від Росії, покращення енергетичної інфраструктури країн Центральної та Східної Європи, розширення доступу до альтернативних джерел енергії, вдосконалення нормативно-правового регулювання європейського енергетичного ринку та збільшення фінансування для енергетичної галузі. Реалізація спільних енергетичних проєктів ЄС з міжнародними організаціями сприяє виконанню Спільної енергетичної політики ЄС та впровадженню ініціатив щодо безпеки енергетики. Ці проєкти включають проєкти загального інтересу, Європейську обсерваторію енергетичної бідності тощо. Впровадження дослідницьких проєктів і інновацій (European Research Area Net (ERA-NET), Horizon Europe) відіграє важливу роль у виконанні енергетичної політики ЄС.

Міжнародна співпраця Європейського Союзу та міжнародних організацій щодо впровадження спільної енергетичної політики та реалізації безпекових енергетичних ініціатив здійснюється шляхом проведення конференцій, дискусій, діалогових платформ, міжнародних форумів, перформансів і заходів, укладання угод про науково-дослідницьку співпрацю, фінансування проєктів, заохочення експертних оцінок в енергетичній галузі та створення ефективної системи фінансування. Крім того, ЄС допоможе створити ефективну енергетичну політику в Україні та розпочати процес модернізації енергетичного сектора, щоб адаптуватися до сучасних технологій і надавати безпечні енергетичні послуги. Це можливо завдяки прогресу європейської енергетичної моделі. [38]

Узагальнюючи викладене вище можна відмітити, що проведення та впровадження спільної енергетичної політики Європейським Союзом є гідною та ефективною відповіддю на регіональні та глобальні енергетичні виклики, загрози,

кризи та катастрофи, які є надзвичайно важливими і потенційно впливовими. Проблема загострилася через широку агресію росії проти України, залежність європейського ринку від імпорту енергоносіїв з росії та експансіоністську зовнішню політику Росії щодо енергетики, шантаж і загрози щодо Європейських країн. Для стримування загроз і захисту від шантажу введені санкції проти агресора. Спільна енергетична політика держав-членів ЄС була створена через спільні проблеми в енергетиці та необхідність реформування енергетичного сектору. Ця політика переходить від впровадження політики на рівні окремих держав-членів ЄС до активізації узгодженої співпраці в енергетиці на рівні Європейського об'єднання. ЄС активно співпрацює з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями щодо впровадження Спільної енергетичної політики ЄС та реалізації безпекових енергетичних ініціатив. Європейський Союз співпрацює з іншими міжнародними організаціями, щоб покращити енергетичну інфраструктуру країн Центральної та Східної Європи, використовувати альтернативні джерела енергії, покращити регулювання енергетичного ринку, диверсифікувати свою енергетичну залежність від Росії, обмежити її політичні та енергетичні маніпуляції та створити систему енергетичної безпеки на європейському континенті.

Зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики на прикладі окремих країн Європи представлена у Додатку 1.

2.2. Особливості механізмів реалізації енергетичної політики України

Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики грають важливу роль і у реалізації енергетичної політики України, особливо у контексті різного типу енергоресурсів, які імпортуються та стратегії диверсифікації у постачанні енергоресурсів. Втілення принципу диверсифікації постачання енергоресурсів, а іншими словами залучення до енергетичного ринку різних постачальників для запобігання монополізації ринку неодноразово захищало Україну і український енергетичний ринок. Яскравим позитивом диверсифікації, як запобігання монополізації ринку, може слугувати приклад диверсифікації ядерного палива для

енергоблоків АЕС України. В цьому сенсі диверсифікація постачань ядерного палива є одним із головних елементів забезпечення енергетичної безпеки та вагомим важелем енергетичної політики за рахунок зниження політичних ризиків, пов'язаних з монопольним постачальником і є потужним чинником зменшення витрат на закупівлю палива. Диверсифікація ядерного палива багато та різносторонньо висвітлювалась у різних джерелах, зокрема таких як [37], [38], [39] і по суті призвела до повної відмови від ядерного палива із «рф» із переходом на паливо виробництва компанії «Westinghouse» (США). Така завчасно продумана державна політика поступово реалізовувалась близько 20 років, але результат її втілення повністю виправдав себе, коли Україна швидко відмовилась від послуг країни агресора і без будь-якої перерви перейшла на повністю нові джерела.

Диверсифікація є наочним, але абсолютно не єдиним прикладом продуманої енергетичної політики. Більш детально розглянемо інші вагомні міжнародні механізми для їх врахування при формуванні енергетичної політики України.

Міжнародна співпраця не розвивається хаотично, а слідує за відповідними договорами, декретами, меморандумами. З метою сприяння розвитку сфери енергоефективності Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України підготовлені та підписані, зокрема такі Меморандуми [56]:

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності та відновлюваних джерел енергії між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Австрійським енергетичним агентством;

О про співробітництво у сферах енергоефективності, енергозбереження та відновлюваної енергетики між Держенергоефективності та Словацьким інноваційним енергетичним агентством (SIEA);

О про взаєморозуміння у сферах відновлюваної енергетики та енергоефективності між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Міністерством енергетики, торгівлі, промисловості та туризму Республіки Кіпр;

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Міністерством інфраструктури Республіки Словенія;

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Міністерством закордонних справ Фінляндської Республіки;

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності та відновлюваної енергетики між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Датським енергетичним агентством;

О про взаєморозуміння у сфері відновлюваної енергетики між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Національною енергетичною адміністрацією Китайської Народної Республіки;

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Фондом з енергоефективності Республіки Молдова;

О про взаєморозуміння між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Національним директором енергетики та геології Португальської Республіки у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива;

О про взаєморозуміння між Держенергоефективності та Міністерством охорони довкілля та енергетики Республіки Хорватія щодо співпраці у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива;

О про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Міністерством енергетики та промисловості Об'єднаних Арабських Еміратів. [54]

Нижче приведено стислий опис міжнародної діяльності та ініціатив до яких долучилась Україна і які чинять відповідний вплив на реалізацію та втілення енергетичної політики України.

Європейський Союз

Партнерські відносини України-ЄС у сфері енергетики отримали новий поштовх і вектор розвитку після підписання Угоди про асоціацію. Це зокрема стосується спільних проектів з підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваної енергії та модернізації енергетичної інфраструктури. Ось кілька ключових аспектів цих відносин.

Угода про асоціацію: у 2014 році Україна підписала угоду про асоціацію з ЄС, що містить розділ про енергетику, який передбачає поглиблення співпраці в таких сферах, як енергоефективність, відновлювана енергія, енергетична безпека, модернізація енергетичної інфраструктури та розвиток енергетичного ринку. Модернізація енергетичної інфраструктури постає в тому, що ЄС надає фінансову та технічну підтримку для модернізації газопроводів, електромереж і енергоблоків атомних електростанцій в Україні. Безпека постачання та диверсифікація джерел постачання гарантує, що ЄС активно бере участь в проектах з розвитку альтернативних джерел постачання в Україні, що підвищує енергетичну безпеку та зменшує залежність від імпорту. Обмін досвідом та технологіями між Україною та іншими країнами-членами ЄС у сфері енергетики, допомагає Україні впроваджувати сучасні енергоефективні стандарти та технології.

Ключовими документами, які визначають співробітництво України-ЄС є:

- ✓ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (енергетиці присвячені Глава 11 “Питання, пов’язані з торгівлею енергоносіями” Розділу IV Угоди, Глава 1 «Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику» Розділу V Угоди, а також ДОДАТОК XXVI - «Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику» і ДОДАТОК

XXVII «Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику») [46];

- ✓ Договір про заснування Енергетичного Співтовариства;
- ✓ Меморандум про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії [44].

Партнерство в енергетичній сфері між ЄС та Україною є вигідним для обох сторін, оскільки воно сприяє розвитку енергетичного сектору України відповідно до європейських стандартів, забезпечує безпечне та стає енергопостачання і формує ключові аспекти енергетичної політики, задаючи вектор її подальшого розвитку. Тобто співпраця з Європейським Союзом у сфері енергетики є одним із ключових механізмів реалізації енергетичної політики України.

Енергетичне співтовариство

Україна є членом Співтовариства національних регуляторів з питань енергетики. Це дозволяє співпрацювати з іншими країнами на підставі принципів, що забезпечуються ЄС, для покращення енергетичного законодавства та регулювання.

Секретаріат Енергетичного Співтовариства нещодавно оприлюднив «Звіт з імплементації європейських зобов'язань у сфері енергетики серед країн Співтовариства за 2023 рік» [45]. У Звіті, зокрема, міститься оцінка виконання Україною *acquis* Енергетичного Співтовариства за період з листопада 2022 року по жовтень 2023 року за 5-ма основними напрямками (кластерами). В цілому Україна має найвищі показники імплементації за основними напрямками. Таким чином, прогрес нашої держави в кластерах «Енергетичні ринки та інтеграція» становив 69%, «Декарбонізація енергетичного сектору» – 44%, «Забезпечення енергетичної безпеки» – 61%, «Захист довкілля» – 52% і «Діяльність регуляторних органів» – 76%. НКРЕКП отримала високу оцінку за 82% діяльності чотирьох основних регуляторних органів (енергетичного регулятора, відповідних органів антимонопольного регулювання, державної підтримки та офіційної статистики).

Секретаріатом також зафіксовані основні зміни, що відбулись у 2023 році, зокрема:

1. Прогрес із регулювання оптових енергетичних ринків: довгоочікуване законодавче визначення та початок безпосередньої імплементації Регламенту REMIT (це набір європейських правил та практик, який спрямований на попередження зловживань на оптових енергетичних ринках та який передбачає відповідальність за маніпуляції учасників оптових енергетичних ринків) щодо доброчесності та прозорості оптових енергетичних ринків; [48]

2. Імплементація Пакету Чистої енергії для усіх європейців: законодавче закріплення та розробка підзаконних нормативно-правових актів щодо гарантій походження електричної енергії з відновлювальних джерел, механізмів ринкової премії та Net-billing, а також заходів з управління попитом (агрегація на роздрібному ринку електричної енергії);

3. Продовження цінових реформ на ринку електроенергії, підвищення цін для кінцевих побутових споживачів у 2023 році та перегляд обмежень оптових цін на ринку електричної енергії, відповідно до затвердженої методології;

4. Успішна сертифікація оператора газосховища АТ «УКРТРАНСГАЗ» відповідно до Регламенту ЄС 2022/1032; забезпечення стабільності роботи енергосистеми, враховуючи триваючу воєнну агресію з боку російської федерації. [46].

Таким чином, навіть в умовах війни протягом 2023 року, Україна змогла досягнути значних результатів у реформуванні ринку електричної енергії та природного газу. Збереження такого темпу в 2024 році сприятиме подальшому впровадженню європейських правил для подальшого набуття Україною членства ЄС, що стане позитивним впливом на енергетичну політику та українських споживачів і учасників енергетичних ринків. До того ж треба додати, що на зараз, електричну мережу України об'єднано із мережею Європейського союзу і за необхідності відбуваються перетоки електрики між країнами.

Енергетична співпраця зі США та іншими країнами

Україна також співпрацює з іншими країнами, зокрема з США, щоб розвивати енергетичні проекти та забезпечити безпеку енергопостачання.

Уряди України та США підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці у забезпеченні стійкості енергетичної системи України.

Метою Меморандуму є співпраця, щоб підвищити стійкість енергетичної системи України, зокрема шляхом відновлення важливих інфраструктур, впровадження розподіленої генерації, реформування енергетичного сектору та сприяння післявоєнному переходу України до низьковуглецевої, конкурентоспроможної та інтегрованої до ЄС енергетичної економіки. [49]

Сторони мають намір співпрацювати у відновлення пошкодженої електро, тепло та газової інфраструктури України, включаючи закупівлю та встановлення магістральних автотрансформаторів; підвищення стійкості електроенергетичної системи за рахунок збільшення достатності та гнучкості, зокрема стійкості до перебоїв у постачанні електричної енергії в основних сферах надання послуг, таких як опалення, водопостачання, водовідведення, транспорт, телекомунікації тощо [47].

Енергетичні форуми та ініціативи

Україна бере участь у міжнародних енергетичних форумах та ініціативах, таких як Енергетичний саміт країн Східної Європи, що сприяє обміну досвідом та співпраці в енергетичній сфері.

У сфері енергетики питання двостороннього співробітництва між Україною та ЄС обговорюються на експертному рівні в Кластері 3 Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС. Додаткові механізми взаємодії, такі як енергетична панель ЄС-Східне партнерство та Платформа 3 «Сполучення, енергоефективність, довкілля та зміна клімату», розглядають питання, пов'язані з координацією заходів в енергетичній галузі з ЄС та державами «Східного партнерства». Порядок денний цих механізмів включає подальшу перспективу енергетичного Східного партнерства, розвиток взаємопов'язаних енергетичних систем, можливість фінансування окремих

проектів і реалізацію енергетичних реформ. Група високого рівня Центральної та Південно-Східної Європи (CESEC) обговорює окремі питання реалізації проектів для покращення енергетичної інфраструктури у газовому та електроенергетичному секторах [48].

Енергетична безпека та оборонна співпраця

Одним із напрямів міжнародної діяльності та співпраці є взаємодія України із НАТО у питаннях енергетичної безпеки та оборони. Це включає спільні проекти з розвитку енергетичної інфраструктури та заходи з підвищення кібербезпеки енергетичної системи.

Еволюція світового енергетичного середовища була найважливішим фактором, який вплинув на позицію НАТО щодо енергетики. Північний агресивний сусід продовжує використовувати енергетичну безпеку як елемент своєї зовнішньої політики і, у випадку з Україною, також демонструє, що енергетика є частиною московського арсеналу гібридної війни [49].

НАТО спрощує складну ситуацію, розділивши свою діяльність на три частини. Це включає поглиблення обізнаності щодо енергетичної безпеки, політичні консультації між членами Альянсу та партнерами та обмін інформацією із зовнішніми експертами. Захист життєво важливої енергетичної інфраструктури полягає в основному в тому, щоб фахівці могли обмінюватися досвідом, проводити навчальні заняття та включати сценарії, пов'язані з енергетикою, у військові навчання. Для підвищення ефективності використання енергії в армії необхідно обмінюватися досвідом, демонструвати енергоефективне обладнання та розробляти військові стандарти енергоефективності.

Наступними роками ще більше уваги приділятиметься освіті і підготовці, особливо у роботі з країнами-партнерами. Більше енергетичних сценаріїв буде включено до навчань НАТО і вірогідно збільшиться як кількість, так і складність командно-штабних навчань з країнами-членами і партнерами Альянсу. [51]

Міжнародні енергетичні проекти

Україна бере участь у міжнародних енергетичних проектах, таких як будівництво та експлуатація газопроводів чи електроенергетичних мереж, що сприяє розвитку її енергетичної інфраструктури та підвищенню її енергетичної безпеки. До таких проектів, наприклад, можна віднести наступні.

Сталі енергетичні системи України: спільний українсько-шведський проект:

Проекти академічної співпраці в Балтійському регіоні фінансуються Шведським інститутом (SI). Ці програми допомагають шведським університетам у сфері вищої освіти та досліджень співпрацювати з відповідними організаціями в Балтійському регіоні та країнами Східного партнерства ЄС. Одним із прикладів такої співпраці є проект щодо будівництва та зміцнення України в частині створення та впровадження сучасної надійної енергетичної системи, здатної досягти різноманітних цілей. Перш за все, це гарантія безпеки та суверенітету України від зовнішньої агресії, а також підтримка прагнення України стати членом ЄС. Порівняно з децентралізованими системами енергетики, такими як сонячна та вітрова енергетика, централізовані системи, зокрема теплові та атомні електростанції, більш вразливі до військових атак. Децентралізовані системи відновлюваної енергетики відповідають вимогам України щодо досягнення цілей щодо захисту навколишнього середовища та зміни клімату, необхідних для вступу до ЄС. Перед повномасштабним вторгненням відновлювана енергія становила 8% загального споживання України (без великих ГЕС) і мала збільшитися до 32% до 2030 року для досягнення цілей Європейської зеленої угоди [51].

Створення комплексу забезпечення соціального поселення електричною та тепловою енергією з використанням відновлюваних джерел енергії («еко-поселення») [54]

Метою роботи є вирішення проблеми комплексного забезпечення електричною та тепловою енергією для відокремленого житлово-виробничого комплексу, який побудований з використанням енергозберігаючих технологій. Це включає розрахунок енергопотреб, визначення оптимального комплексу обладнання, економічне обґрунтування та практичне опрацювання гібридної енергосистеми на основі відновлюваних джерел енергії.

Дослідженням охоплено такі напрями як:

- аналіз існуючих технічних рішень і практичних рекомендацій для систем енергопостачання з відновлюваними джерелами енергії;
- розрахунок оптимального співвідношення енергопостачання за допомогою різних джерел енергії;
- розробка схем модульної архітектури гібридного енерговузла;
- вибір обладнання та оптимізація робочих параметрів гібридної системи на основі енергії відновлюваних джерел;

На основі досліджень розроблено комплекс, який забезпечуватиме соціальне поселення електричною та тепловою енергією за допомогою відновлюваних джерел енергії [52].

Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах України [50]

Україна прагне зайняти гідне місце серед найбільш розвинених економік світу. При цьому сталий розвиток сільського господарства та сільської місцевості, забезпечення енергетичної безпеки, розвиток малого та середнього бізнесу та підвищення конкурентоспроможності української продукції на світових ринках є головними цілями нашої країни. Проект «Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах (МСП) України» є реальним підтвердженням державної політики в цьому напрямку. Агентство ООН з питань промислового розвитку (ЮНІДО) за підтримки Глобального екологічного фонду (ГЕФ) керує проектом, який триватиме до травня 2016 року. Для виконання проекту було обрано Інститут відновлюваної енергетики НАН України. Міністерство аграрної політики і продовольства України та Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України отримають вигоду від держави [53].

Енергетична діяльність у рамках міжнародних договорів і угод.

Україна активно підтримує міжнародні договори та угоди, спрямовані на співпрацю у сфері енергетики, такі як Паризька угода з питань зміни клімату. Це дозволяє Україні брати участь у глобальних ініціативах з покращення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів.

В рамках Паризької угоди в 2016 році Україна взяла на себе зобов'язання у 2030 році не перевищити 60% обсягу викидів 1990 року. Її фактичний рівень викидів на цей час становив 38% від рівня 1990 р., тобто де-факто Україна вже виконувала ці зобов'язання в липні 2021 р [57]. Навіть якщо в країні буде воєнний стан і бойові дії тривають, питання зміни клімату та зеленого переходу мають залишатися в центрі уваги громадськості та політиків. Це пов'язано з тим, що ці питання матимуть прямий вплив на умови життя українців, який лише зростатиме. Крім того, зелений перехід стане важливою частиною планів відновлення України після війни [55].

Ці механізми демонструють важливість міжнародної співпраці для України в сфері енергетики та показують, як через спільні зусилля з іншими країнами можна досягти більшої ефективності, стійкості та сталого розвитку у галузі енергетики.

Висновуючи, особливості механізмів реалізації енергетичної політики України полягають у поєднанні внутрішніх та міжнародних зусиль для забезпечення енергетичної безпеки, стійкості та сталого розвитку. Країна активно співпрацює з міжнародними партнерами та організаціями для здійснення реформ у сфері енергетики, розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Важливими складовими механізмів є диверсифікація джерел енергопостачання, заохочення інвестицій у розвиток енергетики та реалізація екологічно чистих технологій. Розвиток енергетичного сектору відбувається у контексті міжнародних стандартів та нормативів, а також за участю різних стейкхолдерів, що сприяє досягненню ефективних та стійких результатів.

2.3 Напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики України

Для сталої підтримки та спрямування енергетики у руслі розвитку та інноваційного зростання головним аспектом є формування збалансованої та спрямованої на майбутнє енергетичної політики приймаючи до уваги те, що Україна неухильно рухається вперед у Європейське майбутнє з кожним роком розширюючи напрями взаємодії і співробітництва, що у свою чергу вимагає врахування і втілення міжнародних механізмів у національну енергетичну політику. У попередніх розділах розглянуто сутність енергетичної політики, формування енергетичної стратегії і механізми її реалізації з погляду втілення національного і міжнародного досвіду та практики. Втілення енергетичної політики без формування енергетичної стратегії по суті є малоефективним, тому незважаючи на військові дії проєкт Енергетичної стратегії [2] розвитку України до 2035 року був створений за напрямами «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Сьогодні гарантування енергетичної безпеки означає створення умов для розробки та впровадження політики захисту національних інтересів у сфері енергетики, а також забезпечення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно прийняттого забезпечення енергетичними ресурсами економіки та соціальної сфери країни.

У сучасних умовах український енергетичний ринок поступово стає все більш відкритим для глобальної конкуренції, що відкриває нові можливості, але також несе певні проблеми та загрози. За допомогою Антимонопольного комітету України (АМКУ) держава має сприяти ефективному розвитку підприємств енергетики та покращенню їх конкурентоздатності, щоб гарантувати захист конкуренції та розвиток конкурентного середовища в енергетичній галузі. При створенні нового ринку електроенергії основним завданням АМКУ є впровадження обмежень, які б унеможливлювали порушення законодавства про захист економічної конкуренції та сприяли розвитку справедливої конкуренції [58].

Розвиток і функціонування енергетичного сектору України в сучасних умовах залежить від чітко визначеної державної енергетичної політики. Політика повинна гарантувати достатню енергетичну безпеку, лібералізацію та розвиток енергетичних ринків, створювати сприятливі умови для інвестування в розробку сучасних технологій і альтернативних джерел енергії.

Україна має великий потенціал для розвитку різноманітних форм виробництва енергії, включаючи вугільну, гідроенергетику, вітроенергетику, сонячні панелі, біопаливо тощо. Отже пріоритетами розвитку галузей енергетичного сектору можна вважати такі як, оптимізація структури генеруючих потужностей з урахуванням особливостей залучення до енергетичного балансу відновлюваної енергетики та розвиток мереж електропостачання, що передбачає зниження ступенів трансформації та наближення високовольтних мереж до споживача, підвищення гнучкості системи шляхом реалізації принципу «інтелектуальних мереж» [57].

Розвиток теплової генерації [2] визначатиметься наявністю та вартістю запасів власного вугілля та природного газу, а також розвитком енергетичних технологій використання біомаси та інших видів палива. У зв'язку із прогнозованим збереженням високої вартості природного газу передбачається збереження значної частки вугільної генерації. У той же час, вимоги щодо обмеження негативного впливу енергетики на довкілля потребуватимуть масштабної модернізації та оновлення генеруючих потужностей теплової генерації, що зумовлюватиме відносну стабілізацію загальної встановленої потужності вугільних ТЕС на існуючому рівні. [2]

Подальший розвиток ядерного енергетичного сектору [2] на період до 2035 року прогнозується виходячи з того, що частка атомної генерації в загальному обсязі виробництва електроенергії зберігатиметься приблизно на рівні 50 % і навіть буде збільшуватись. У період до 2025 року передбачаються і виконуються роботи з продовження строку експлуатації діючих енергоблоків та побудова і добудова нових. Так наприклад передбачається добудова енергоблоків №3 та 4

для філії ВП ХАЕС проєктом на основі ВВЕР та побудова двох нових енергоблоків №5 та 6 проєкту AP-1000 по технології компанії «Westinghouse» (США) [2]. Розширення будівництва нових енергоблоків має відбуватися за умови досягнення діючими атомними станціями коефіцієнта використання встановленої потужності на рівні 80%, за наявності пропускної спроможності електромереж та можливостей налагодження експортних поставок електроенергії. Іншими пріоритетом атомно-промислового комплексу України стане завдання із виробництва власного ядерного палива (без етапу збагачення урану), промислового освоєння технологій виготовлення необхідної цирконієвої продукції, розбудови інфраструктури поводження з відпрацьованим паливом та радіоактивними відходами.

Передбачається стале розширення використання всіх видів відновлюваної енергетики, яка стане одним з інструментів гарантування енергетичної безпеки держави. Прогнозується зростання частки відновлювальної енергетики до рівня 20% у валовому кінцевому енергоспоживанні. Зростатиме частка сектору електроенергетичної галузі, який у якості джерела енергоресурсу використовує тверду біомасу та біогаз, що зумовлюватиметься як відносною сталістю виробництва (за наявності ресурсної бази), так і тенденцією до формування локальних генеруючих потужностей. [2]

Зберігатиметься сталість розвитку гідроелектроенергетичної галузі навіть неглядачі на жахливі руйнування енергогенеруючих потужностей, спричинений бомбардуваннями української енергетики у березня 2024. Очікується, що загальна встановлена потужність великої гідроенергетики досягне щонайменше 15 % загальної встановленою потужності в єдиній енергетичній системі України.

Якщо скласти всі ці фактори до купи, то цільові показники, яких прагне Україна в межах реалізації енергетичної стратегії, яка у свою чергу входить в основу енергетичної політики, можуть бути представлені як у Таблиці 1.

Таблиця 1. Цільові показники розвитку електрогенерації до 2035 року

Роки		2013	2020	2025	2030	2035
Встановлена потужність	ГВт	54,6	52,0	57,5	60,6	66,8
ТЕС (разом з ТЕЦ)	ГВт	34,2	27,2	29,8	29,8	31,8
у тому числі ТЕС ВДЕ	ГВт	0,02	0,8	1,8	2,3	2,4
АЕС	ГВт	13,8	14,8	15,0	15,0	18,0
ГЕС	ГВт	4,6	5,0	5,4	6,2	6,2
ГАЕС	ГВт	0,87	2,6	3,6	4,7	4,7
ВЕС	ГВт	0,34	1,4	2,1	2,7	3,4
СЕС	ГВт	0,75	1,0	1,6	2,2	2,7
Виробництво електроенергії	млрд. кВт. год	194,4	209,7	233,2	258,3	276,3

Ці показники свідчать про запланований сталий розвиток всіх наявних в Україні енергопотужностей, електрогенерації та розподільчих і накопичувальних систем.

Отже для досягнення ефективної енергетичної політики з урахуванням передбаченої стратегії можна розглянути такі напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики, представивши їх за відповідними пріоритетами.

Пріоритет І. Диверсифікація джерел енергії

Диверсифікація це розширення переліку енергетичних джерел для зменшення залежності від імпорту енергоресурсів від одного постачальника для запобігання монополізації ринку.

Ось кілька ключових елементів цієї тактики:

1. Розвиток внутрішнього виробництва газу: зростання внутрішнього виробництва газу може значно зменшити залежність від імпорту, оскільки Україна має значні запаси природного газу. Це може включати створення нових газових родовищ і впровадження передових методів видобутку.

2. Розвиток вітрової та сонячної енергетики: Україна має значний потенціал для використання цих технологій. Інвестиції в ці галузі збільшать використання відновлюваних джерел енергії, зменшити викиди парникових газів і зменшити залежність від імпортованих палив.

3. Модернізація енергетичної інфраструктури: для забезпечення ефективності та надійності енергопостачання необхідно покращити та модернізувати мережі передачі та дистрибуції електроенергії, газопроводи та інші об'єкти.

4. Стимулювання інвестицій: для досягнення цих цілей важливо створити сприятливе середовище для інвестицій у енергетичний сектор України, яке приверне внутрішні та зовнішні інвестиції.

5. Розбудова атомної галузі для виробництва електроенергії: за рахунок продовження строку експлуатації існуючих енергоблоків та побудови і добудови нових енергоблоків. Це дозволить компенсувати тимчасово втрачені на окупованій території 6 енергоблоків філії ВП «Запорізька АЕС».

Диверсифікація джерел енергії дозволить Україні не лише зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів, але й розвивати власний потенціал в сфері відновлюваної енергетики та створити більш стійку та стабільну енергетичну систему [63].

Пріоритет II. Енергоефективність

Впровадження програм енергоефективності в промисловості, будівництві, транспорті та інших секторах. Це може включати стандарти енергоефективності для промислових підприємств, субсидії для енергоефективних технологій та послуг.

В Україні є багато програм і ініціатив, спрямованих на підвищення енергоефективності в різних секторах економіки. Деякі з них виконуються національними органами влади, тоді як інші виконуються місцевими органами влади чи за підтримки міжнародних та недержавних організацій. Ось кілька прикладів українських програм енергоефективності:

«Теплі доми» за для підвищення енергоефективності житлового сектору шляхом надання фінансової підтримки особам, які утеплюють свої будинки, встановлюють енергоефективні вікна та двері, модернізують опалювальні системи та виконують інші заходи. «Теплі школи» — це ініціатива, спрямована на

модернізацію та енергоефективне відновлення теплової інфраструктури шкіл. Метою програми «Енергоефективна Україна» є впровадження нових енергозберігаючих технологій і методів для підвищення енергоефективності в різних секторах економіки, включаючи транспорт, будівництво та промисловість.

Ці програми є лише частковим переліком існуючих ініціатив з енергоефективності в Україні. Кожна з них спрямована на різні сектори економіки та має свої конкретні цілі та завдання [63].

Пріоритет III. Розвиток мережевої інфраструктури

Модернізація та розширення енергетичної інфраструктури для забезпечення стабільності та надійності постачання енергії, а також підтримки впровадження нових технологій, таких як сховища енергії та "розумні" мережі.

Пріоритет IV. Підвищення енергетичної безпеки

Розробка стратегій та заходів з метою забезпечення енергетичної безпеки країни, включаючи диверсифікацію постачальників та шляхів транспортування енергоресурсів, а також розвиток систем енергетичного збереження.

Пріоритет VI. Створення сприятливого інвестиційного клімату

Залучення приватного та зовнішнього капіталу для розвитку енергетики шляхом поліпшення правової бази, зменшення адміністративних бар'єрів та стимулювання інвестицій у відновлювану енергетику.

Пріоритет VII. Стимулювання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ)

Розвиток програм та механізмів, що сприяють використанню ВДЕ, таких як субсидії, податкові пільги, тарифи на зелену енергію, а також підтримка досліджень та інновацій в цьому напрямку. У результаті широкомасштабної війни, яку росія розпочала на території України у лютому 2022 року, сектор ВДЕ залишився у стані очікування та невизначеності. Бойові дії поглибили пошкодження та окупацію енергетичних об'єктів, а також штучне створення додаткових проблем і викликів на ринку з боку різних державних структур. Незважаючи на це, збільшення темпів розвитку ВДЕ дає надію на майбутнє для українського ринку ВДЕ. Цей ринок є не тільки важливою частиною європейської

енергетичної системи, але й має потужності для заміщення значної частини російських енергоресурсів відновлюваною генерацією

Пріоритет VIII. Стимулювання досліджень і розвитку

Інвестування в наукові дослідження та інновації в енергетичній сфері для пошуку нових технологій, які забезпечать більш ефективне та стійке виробництво енергії.

Пріоритет IX. Реформування енергетичного ринку

Впровадження конкурентного середовища на енергетичному ринку, що сприятиме зниженню цін на енергію для споживачів та стимулюватиме інвестиції в нові технології та інфраструктуру.

Аналіз цих механізмів та трендів дозволяє сформулювати рекомендації, що допоможуть покращити підходи до формування та ефективність реалізації енергетичної політики. До таких рекомендації можуть бути віднесені представлені на Рис. 6.

Рис. 6 Складові ефективної реалізації енергетичної політики

Джерело: побудовано автором на основі [56]

Ефективна реалізація енергетичної політики базується на таких складових: диверсифікація, енергоефективність, розвиток мережевої інфраструктури, підвищення енергетичної безпеки, сприятливий інвестиційний приклад, стимулювання досліджень та формування енергетичного ринку.

Ці складові допомагають створити стратегію, яка сприяє сталому розвитку та забезпечує ефективне використання енергетичних ресурсів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі досліджено тему впровадження міжнародних механізмів в реалізації енергетичної політики України. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи ставилось дослідження теоретичних аспектів механізмів реалізації енергетичної політики країни, вивчення практичного досвіду (на конкретних прикладах) механізмів реалізації енергетичної політики зарубіжних країн та України та визначення напрямів вдосконалення. Для досягнення поставленої мети вирішено такі задачі:

- розкрито сутність, завдання та аспекти енергетичної політики України;
- досліджено інструменти, методи та представлено механізми реалізації;
- досліджено основні фактори, які впливають або можуть вплинути на енергетичну політику;
- проаналізовано реалізацію енергетичної політики країни із урахуванням впливу міжнародних механізмів;
- досліджено напрями вдосконалення механізмів енергетичної політики країн;
- розроблено рекомендації щодо покращення підходів ефективної реалізації енергетичної політики.

Грунтуючись на результатах досліджень сутність енергетичної політики можна сформулювати як комплекс стратегічних заходів і дій, спрямованих на

забезпечення ефективності та стабільності в енергетичному секторі, який включає виробництво, розподіл, транспортування та споживання енергії. Пошук альтернативних джерел енергії, зниження викидів і підвищення надійності постачання – це лише деякі з них, а також регулювання енергетичних ринків. Енергетична політика може використовуватися для досягнення екологічних цілей, підтримки енергетичної безпеки та стимулювання економічного зростання. Крім того, це стосується розробки нових технологій для підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. Ураховуючи економічні, соціальні та екологічні фактори, енергетична політика сприяє збалансованому та сталому розвитку країни.

Енергетична політика – це як живий організм, який розвивається та удосконалюється відповідно до поточних факторів і проблем, з якими стикається країна. При реалізації національної енергетичної політики важливо враховувати потреби громадян, бізнесу та інших секторів економіки. Прозорість, ефективність та сталість енергетичних рішень сприяють стабільності енергетичного сектору країни. Основою енергетичної політики держави є Енергетична стратегія України [2], яка на додаток до Закону України «Про енергозбереження» створює економічний механізм із завданням сприяння раціональному використанню та збереженню паливно-енергетичних ресурсів, створенню виробництва та поширенню енергоефективних технологічних процесів, обладнання та матеріалів.

Основою механізмів реалізації національної енергетичної політики є те, що енергетичні питання повинні бути враховані під час вироблення, прийняття та реалізації політичних рішень; розв’язання політичних криз і конфліктів; аналіз і оцінка наслідків і впливу прийнятих рішень; дотримання міжнародних договорів і законодавства України; і забезпечення національної енергетичної безпеки. Розглянули основні аспекти сфери національного управління та можливі шляхи досягнення енергетичної стабільності та розвитку, визначили механізми такі як: адміністративні, соціально – психологічні, економічні та правові. Ефективна реалізація енергетичної політики країни потребує комплексного підходу, який передбачає використання різноманітних механізмів. Важливо, щоб ці механізми

були чітко скоординовані між собою та відповідали стратегічним цілям енергетичного розвитку країни.

Наразі після з'єднання української на європейської енергосистеми, яке в у тестовому форматі стартувало о 2019 році, а на постійній запрацювало із березня 2022, посилився вплив міжнародних механізмів на формування енергетичної політики. Енергетична політика України почала переформовуватись під енергетичну політику Європейського Союзу і це привернуло увагу до таких питань: обмежена диверсифікація енергетичних ресурсів, високі та нестабільні ціни на енергію, зростаючий світовий попит на енергію, ризики для функціонування енергетичної безпеки та проблеми з енергоефективністю, що стосується зростання частки поновлюваних джерел енергії, а також необхідності більшої прозорості, подальшої інтеграції та взаємозв'язку на енергетичних ринках країн-членів ЄС. Узагальнюючи, можна сказати, що впровадження та реалізація спільної енергетичної політики Європейського Союзу є гідною та ефективною відповіддю на важливі регіональні та глобальні енергетичні виклики, загрози, кризи та катастрофи. Проблема загострилася чер ез експансіоністську зовнішню політику росії щодо енергетики, шантаж і загрози щодо Європейських країн, агресію росії проти України та залежність європейського ринку від імпорту енергоносіїв з росії. Зазначені вище проблемні аспекти і відкриті питання ініціювали розробку підходів до вдосконалення механізмів енергетичної політики, зокрема стає зрозумілим, що необхідним є поєднання внутрішніх та міжнародних зусиль для забезпечення безпеки, стійкості та сталого розвитку. Країна активно співпрацює з міжнародними партнерами та організаціями, щоб покращити енергоефективність, розвивати відновлювані джерела енергії та проводити реформи у сфері енергетики. Диверсифікація джерел енергопостачання, заохочення інвестицій у розвиток енергетики та впровадження екологічно чистих технологій є важливими складовими механізмами. Енергетична галузь розвивається відповідно до міжнародних стандартів і правил, а також за участю різних стейкхолдерів, що сприяє досягненню довгострокових результатів. Україна використовує різноманітні механізми, такі як міжнародні договори, фінансові програми та

технічна допомога, щоб розвивати відновлювальні джерела енергії, підвищувати енергоефективність та зменшувати залежність від імпорту енергоресурсів. Однак необхідно продовжувати розширювати співпрацю з міжнародними партнерами та активізувати внутрішні заходи для досягнення цілей у сфері енергетики та сталого розвитку.

Отже для досягнення ефективної енергетичної політики з урахуванням передбаченої стратегії можна рекомендувати, такі напрями вдосконалення механізмів реалізації енергетичної політики, представивши їх за відповідними пріоритетами:

- I. Диверсифікація джерел енергії
- II. Енергоефективність
- III. Розвиток мережевої інфраструктури
- IV. Підвищення енергетичної безпеки
- VI. Створення сприятливого інвестиційного клімату
- VII. Стимулювання відновлювальних джерел енергії і відповідних досліджень щодо їх розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Oleksii Shugailo. Nuclear Lifetime Management in Ukraine” THE 3RD CENTRAL AND EASTERN EUROPE NUCLEAR POWER CONGRESS 2016, November 28-29, Warsaw, Poland.
- [2] ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ на період до 2035 року. Проект (неофіційний текст) .URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1202> (дата звернення 15.03.2024)
- [3] Майстро С.В. Москалюк С.В. Механізми реалізації державної енергетичної політики: теоретико-методичні засади ISSN 2070-4011. EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION. 2019. ISSUE 2 (59). VOL. 1
- [4] Перебийніс В. Структурні елементи реформи енергетики та міжсекторальні зв'язки. URL:http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/strukturni_elementi_gts.pdf (дата звернення: 18.03.2024).
- [5] Іляш О. І., Мазярко І. С. Засади державного регулювання в енергетичній сфері України. URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-5_0-pages-43_47.pdf (дата звернення: 18.03.2024).
- [6] Кобилянська Л. М. Особливості формування спільної енергетичної політики країн Європейського Союзу. URL: <http://global-national.in.ua/archive/1-2014/04.pdf> (дата звернення: 18.03.2024).
- [7] Саприкін В. Про “Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020 року”. URL:https://dt.ua/ECONOMICS/pro_kontseptsiyu_derzhavnoyi_energetichnoyi_politik_i_ukrayini_na_period_do_2020_roku.html (дата звернення:18.03.2024).
- [8] Офіційний сайт Міністерства енергетики України. URL:<https://mev.gov.ua> (дата звернення 19.03.2024)
- [9] Офіційний сайт Верховної Ради України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр#Text>

- [10] Закон України «Про електроенергетику»: станом на 20 березня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 21.03.2024).
- [11] Бобров Є. А. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави [Електронний ресурс] / Є. А. Бобров // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository – Режим доступу до ресурсу: URL: <http://ena.lp.edu.ua>.
- [12] Цапко-Піддубна О. І. Аналіз механізмів реалізації політики енергоефективності //Науковий вісник НЛТУ України. 2009, Вип. 19 (11). С. 300—311.
- [13] Климчук О. В., Козловський, С. В., Лавров, Р. В. Стратегічні аспекти економіко-енергетичної політики України в контексті сталого розвитку. Бізнесінформ No 1. 2021. С. 65-76.
- [14] Izabela Jonek-Kowalska. Multi-criteria evaluation of the effectiveness of energy policy in Central and Eastern European countries in a long-term perspective URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211467X22001675> (accessed 25.03.2024)
- [15] Michael Jefferson. Energy policies for sustainable development. CHAPTER 12 URL:<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/chapter12.pdf>. (accessed 25.03.2024)
- [16] M. Kolluri, O. Martin, F. Naziris, E. D’Agata, F. Gillemot, M. Brumovsky, A. Ulbricht, J-M. Autio, O. Shugailo, A. Horvath. Structural MATerias research on parameters influencing the material properties of RPV steels for safe long-term operation of PWR NPPs//Nuclear Engineering and Design 406 (2023) 112236. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0029549323000857> (accessed 30.03.2024).
- [17] Shugailo, O., Kolluri, M., Gillemot, F., Ulbricht, A., Brumovsky, M., The Main Results of Structural Materials Research for Safe Long-Term Operation of LWR NPPs

from the Viewpoint of Dissemination Activities// Nuclear and Radiation Safety – 2023, № 1(97) – P. 41 –51. Doi: [https://doi.org/10.32918/nrs.2023.1\(97\).05](https://doi.org/10.32918/nrs.2023.1(97).05)

[18] Kukhotskyi, O., Ligotsky, O., Shugailo, O.- i, & Shepitchak, A. (2023). Нормативно-правова база з ядерної та радіаційної безпеки для дослідницьких ядерних установок – стан, перспективи та підходи до гармонізації. Ядерна та радіаційна безпека, (4(100), 12-24. [https://doi.org/10.32918/nrs.2023.4\(100\).02](https://doi.org/10.32918/nrs.2023.4(100).02)

[19] Дешко Л. Окремі аспекти реалізації державної політики у сфері електроенергетики. Юридичний вісник. 2020. No2: С. 58-63.

[20] Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 No 2019-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19> (дата звернення: 29.03.2024).

[21] Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі. URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694 (дата звернення: 29.03.2024).

[22] Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства ратифіковано ВР України 15 грудня 2010 р. URL:<http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 30.03.2024)

[23] Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: Розпорядження КМУ від 03 серпня 2011 р. No 733-р URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2011-p>. (дата звернення 30.03.2024)

[24] Кобилянська Л.М. Особливості формування спільної енергетичної політики країн європейського союзу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. 2013. Серія Економічні науки. Стор. 11-14.

[25] Ішков С. В. Особливості сучасного етапу еволюції та основні напрями енергетичної політики Європейського Союзу / С. В. Ішков // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2012. - № 2. - С. 207-210.

- [26] Биркович Т. І. Особливості формування енергетичних кластерів: зарубіжний та вітчизняний досвід // Економіка та держава. - 2012. - № 10. - С. 96-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2012_10_28 (дата звернення 04.04.2024)
- [27] Енергетична політика Європейського Союзу. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Енергетична_політика_Європейського_Союзу (дата звернення 04.04.2024)
- [28] Лір В.Е. Формування енергетичної політики України відповідно до глобальної парадигми сталого розвитку. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 21. 2018. С. 172-178.
- [29] Драгомірова В. (редактор). Європейське енергетичне співтовариство закликає до скасування адміністративних обмежень на ринку електроенергії. URL: <https://ukranews.com/news/652235-evropejskoe-energosoobshhestvo-prizyvaet-k-otmene-administrativnyh-ogranichenij-na-rynke> (дата звернення 05.04.2024)
- [30] Кільницький О. «Чому в Україні не вдалося створити конкурентний енергоринок» URL: <https://mind.ua/publications/20201253-chomu-v-ukrayini-ne-vdalosya-stvoriti-konkurentnij-energorinok>. (дата звернення 05.04.2024)
- [31] Ільницька У. В. Імплементатії спільної енергетичної політики європейського союзу та реалізації безпекових енергетичних ініціатив через співробітництво ЄС з міжнародними організаціями. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 47. 2023. С.36-40.
- [32] Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. 2022. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk (дата звернення: 10.04.2024).
- [33] П'ять країн ЄС вимагають розширити санкції щодо російської енергетики. BLOOMBERG. 24 вересня 2022. URL: <https://kosatka.media/uk/category/neft/news/5-stran-es-trebuyut-rasshirit-sankcii-v-otnoshenii-rossiyskoy-energetiki-bloomberg> (дата звернення: 11.04.2024)

- [34] Energy Community: European Commission official website. 2021. URL: https://ec.europa.eu/energy/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/energy-community_en (accessed 12.04.2024).
- [35] Gulf Cooperation Council (GCC) and the EU: European Union External Action Service. URL: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/gulf-cooperation-council-gcc/338/gulf-cooperation-council-gcc-and-eu_en (accessed 12.04.2024).
- [36] International Solar Alliance: European Commission official website. URL: https://ec.europa.eu/energy/topics/international-cooperation/international-organisations-and-initiatives/international-solar-alliance_en (accessed 13.04.2024).
- [37] Диверсифікація ядерного палива для України та участь фахівців НАН України у вирішенні цієї проблеми // Національна академія наук України (URL:<http://www.nas.gov.ua>). – 2014 (дата звернення: 11.04.2024).
- [38] Красноручський В.С. Проблеми безпеки АЕС, ядерного паливного циклу та диверсифікації джерел постачання ядерного палива України (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 19 квітня 2017 року)//Вісник Національної академії наук України. — 2017. — № 7. — С. 16-23. — укр.
- [39] Abdullaiev, A., Bozhko, S., Krasnorutskyi, V., Latorre, R., Tatarinov, V., Shumkova, N., & Shepitchak, A. (2017). Проект кваліфікації ядерного палива України (ПКЯПУ). Ядерна та радіаційна безпека, (4(76), 3-10. [https://doi.org/10.32918/nrs.2017.4\(76\).01](https://doi.org/10.32918/nrs.2017.4(76).01)
- [40] Bundesministerium für Wirtschaft und Energie. Die Energiewende gemeinsam zum Erfolg führen. https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Energie/die-energiewende-gemeinsam-zum-erfolg-fuehren.pdf?__blob=publicationFile&v=5 (accessed 13.04.2024)
- [41] "Energy use in industry". EIA. June 13, 2022. Retrieved May 3, 2023. URL: <https://www.eia.gov/energyexplained/use-of-energy/industry.php> (accessed 30.04.2024)

- [42] “Strategy and Policy Statement for Energy Policy in Great Britain”. URL:<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65d4b31738fef9001ab5b0ae/draft-strategy-policy-statement-energy.pdf> (accessed 30.04.2024)
- [43] Цапко-Піддубна Ольга Іванівна. Механізми досягнення енергоефективності економіки країн центральної та східної Європи в умовах європейської інтеграції: автореф. дис. канд. економ. наук. 08.00.02. Львів, 2015. 22 с.
- [44] Міністерство Енергетики України. Європейська інтеграція. URL:<https://mev.gov.ua/storinka/yevropeyska-intehratsiya> (дата звернення: 11.04.2024).
- [45] State of implementation 2023. URL:<https://www.energy-community.org/implementation/report.html> (accessed 30.04.2024).
- [46] Енергетичне Співтовариство надало оцінку прогресу України щодо імплементації європейських зобов'язань у сфері енергетики. URL:<https://www.nerc.gov.ua/news/energetichne-spivtovaristvo-nadalo-ocinku-progresu-ukrayini-shchodo-implementaciyi-yevropejskih-zobovyazan-u-sferi-energetiki> (дата звернення: 11.04.2024)
- [47] Укрінформ. «США продовжує співпрацювати з Україною у реформуванні енергетичного ринку – Паєтт США продовжує співпрацювати з Україною у реформуванні енергетичного ринку – Паєтт». URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3855228-ssa-prodovzue-spivpracuvati-z-ukrainou-u-reformuvanni-energeticnogo-rinku-paett.html>.
- [48] Представництво України при Європейському Союзі. Співробітництво в енергетичній сфері. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/energetika> (дата звернення: 18.04.2024)
- [49] Nato review. Енергетична безпека: Надзвичайно важливе питання для членів Альянсу. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/07/26/energetichna-bezpeka->

nadvichajno-vayolive-pitannya-dlya-chleniv-partnerv-al-yansu/index.html (дата звернення: 16.04.2024)

[50] Інститут відновлювальної енергетики НАН України. Проєкти. URL: https://www.ive.org.ua/?page_id=583&lang=uk (дата звернення: 16.04.2024)

[51] Інститут відновлювальної енергетики НАН України. Сталі енергетичні системи України: спільний українсько-шведський проєкт. URL: https://www.ive.org.ua/?page_id=4760&lang=uk (дата звернення: 20.04.2024)

[52] Інститут відновлювальної енергетики НАН України. Створення комплексу забезпечення соціального поселення електричною та тепловою енергією з використанням відновлюваних джерел енергії («еко-поселення») URL: https://www.ive.org.ua/?page_id=4290&lang=uk (дата звернення: 16.04.2024)

[53] Інститут відновлювальної енергетики НАН України. Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах (МСП) України URL: https://www.ive.org.ua/?page_id=593&lang=uk (дата звернення: 17.04.2024)

[54] Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Міжнародне співробітництво. URL: <https://saee.gov.ua/uk/activity/mizhnarodne-spivrobitnytstvo> (дата звернення: 23.04.2024)

[55] Вокс Україна. Чому Україна має брати участь у «зеленому переході» URL: <https://voxukraine.org/chomu-ukrayina-maye-braty-uchast-u-zelenomu-perehodi#:~:text=B%20рамках%20Паризької%20угоди%20в,B%20липні%202021%20р.> (дата звернення: 21.04.2024)

[56] Майстро С.В. Москалюк С.В. Механізми реалізації державної енергетичної політики: теоретико-методичні засади ISSN 2070-4011. EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION. 2019. ISSUE 2 (59). VOL. 1

[57] Разумков центр. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya->

viyny#:~:text=B%202021%20році%20частка%20електроенергії,3%25%20прийшлося%20на%20малу%20гідроенергетику. (дата звернення: 28.04.2024)

[58] Lb.ua. В "Лізі антитрасту" вважають, що для "зеленої" енергетики створені надсприятливі умови. URL: https://lb.ua/economics/2021/02/18/478048_aktivisti_zvernulisya_amku_shchodo.html (дата звернення: 29.04.2024)

[59] Конституційний суд України: Конституційне подання Про визнання такими, що не відповідають конституції України(є неконституційними) положень абзаців першого - четвертого частини другої, частини третьої, частин шостої - дев'ятої, частин двадцятої - двадцять другої, частин двадцять шостої, частин двадцять восьмої - тридцять третьої Статті 9-1, положень статті 9-2 закону України «про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року по 555-iv та положень частин другої. Четвертої, пункту 3 частини дев'ятої статті 65 закону України «про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року по 2019-viii.

[60] Fiona Harvey, Jillian Ambrose and Patrick Greenfield . More than 40 countries agree to phase out coal-fired power . URL: <https://www.theguardian.com/environment/2021/nov/03/more-than-40-countries-agree-to-phase-out-coal-fired-power> (accessed 30.04.2024)

[61] Кабінет міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку атомно-промислового комплексу на період до 2026 року» : станом на 29 грудня 2021 р. Київ. №1804 – р.

[62] Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку систем накопичення енергії» : станом на 15 лютого 2022 р. Офіц вид. Київ, 2022.

[63] Олена Байда. Політики енергоефективності у країнах-членах ЄС. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/December/Report-Energy%20efficiency-in-EU-Countries.pdf> (дата звернення: 30.04.2024).

Додаток 1. Зарубіжна практика формування і реалізації енергетичної політики на прикладі окремих країн Європи

Німеччина

Фундаментальні зміни в енергопостачанні Німеччини не можуть бути досягнуті за одну ніч. Енергетичний перехід має здійснюватися поетапно до 2050 року. Це впливає на всі рівні політики, малі та великі компанії, а також життя всіх громадян. Таке завдання поколінь можна досягти лише за наявності чіткого компасу, точного розкладу та доброї співпраці.

Енергетична концепція федерального уряду є компасом енергетичного переходу. Вона ставить чіткі цілі для всіх своїх сфер – електроенергії, тепла та транспорту. Основна увага зосереджена на двох основних цілях: з одного боку, енергопостачання має все більше перетворюватися на відновлювані джерела енергії. З іншого боку, енергію потрібно використовувати все ефективніше.

Постачання енергії в Німеччині з кожним роком стає «зеленішим». Якщо у 2000 році лише близько 6 відсотків спожитої електроенергії було відновлюваним, то сьогодні це близько 28 відсотків. І Німеччина перебуває на шляху до досягнення запланованої частки в 40-45 відсотків до 2025 року.

Відновлювані джерела енергії користуються високим рівнем підтримки серед населення. Закон про відновлювані джерела енергії (EEG) заклав основу для розвитку відновлюваних джерел енергії. Принцип закону, прийнятого в 2000 році: кожен, хто виробляє електроенергію з сонця, вітру, води або біомаси, отримує фіксовану компенсацію за кожен кіловат-годину електроенергії. Новий закон набув чинності 1 серпня 2014 року. Це означає, що розвиток відновлюваних джерел енергії продовжується активно.

Фінансування буде зосереджено на найбільш економічно ефективних джерелах вітрової та сонячної енергії, щоб компенсувати зростання витрат за останні кілька років. Вони можуть виробляти електроенергію за тією ж загальною вартістю, що й нові електростанції, що працюють на кам'яному вугіллі чи газі, оскільки їхні витрати впали.

Тепер кількість відновлюваних джерел енергії, яку потрібно розширити, залежатиме від конкретних шляхів розширення. Це гарантує, що розвиток буде організованим. І це можна зробити шляхом розширення ліній електропередач, а також інших частин енергетичного переходу.

Іншою метою є більш тісна інтеграція на ринок електроенергії з відновлюваних джерел (див. Рис. Д1.5). У майбутньому системні оператори повинні будуть самостійно продавати свою електроенергію, оскільки відновлювані джерела енергії стануть все більш конкурентоспроможними.

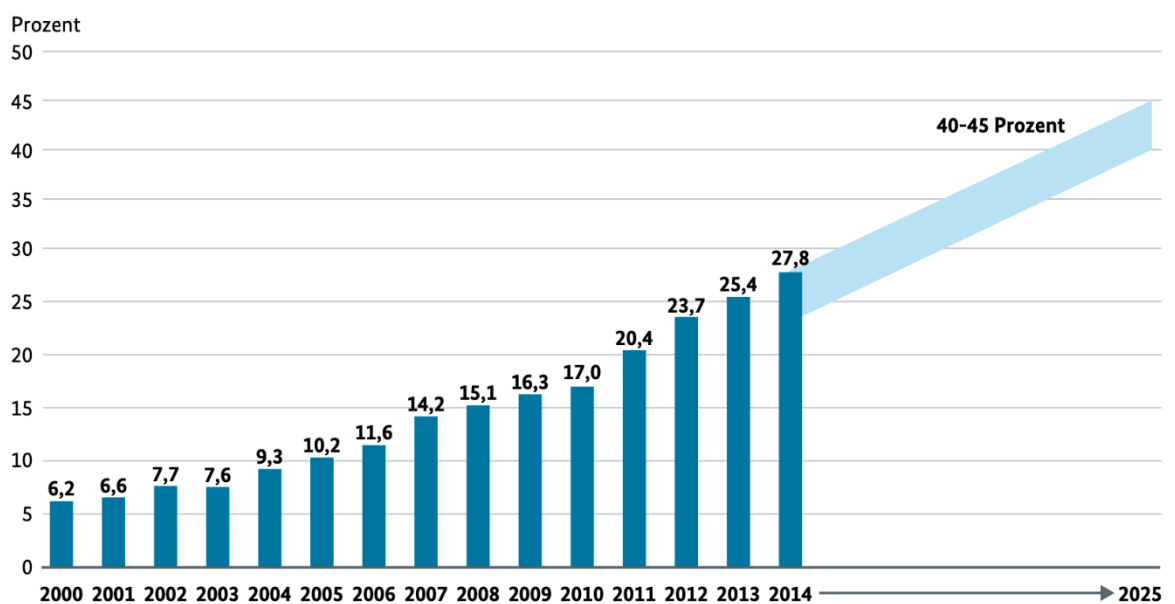

Рис. Д1.6 - Частка відновлюваних джерел енергії у валовому споживанні електроенергії [40]

Одним із найважливіших майбутніх проєктів Німеччини є енергетичний перехід. Він продемонструє, що високоіндустріалізовані економіки можуть перейти до сталого енергопостачання, зберігаючи свою конкурентоспроможність у глобалізованому світі. Крім того, індустріалізація, технологічні інновації та більше процвітання та робочих місць забезпечують екологічну стійкість і захист клімату під час успішного енергетичного переходу.

США

Сполучені Штати запровадили серйозні реформи енергетичної та кліматичної політики, які поставили країну на шлях до чистої, безпечної та доступної енергетичної системи для економіки з нульовим чистим виходом [43]. Реформи спрямовані на посилення розгортання інфраструктури та її стійкості, включають основну увагу до виробництва чистої енергії, покращення різноманітних ланцюжків постачання та доступності, підвищення справедливості та створення високоякісних робочих місць у сфері чистої енергії.

Як найбільший у світі виробник нафти та експортер зрідженого газу, Сполучені Штати відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки міжнародної енергетики. У результаті хвилі інвестицій у чисту енергетику Сполучені Штати зараз є третім за величиною ринком для інвестицій у відновлювану енергетику, виробництва теплових насосів і продажу електромобілів, а також сприяють глобальному переходу на чисту енергію завдяки своєму лідерству в технологічних інноваціях.

Національна енергетична політика США спрямована на забезпечення енергетичної незалежності країни.

Як показав аналіз досвіду США, для забезпечення енергетичної безпеки країни необхідно дотримуватися низки принципів.

- принцип диверсифікації поставок (наявність можливості альтернативних і різноманітних джерел постачання);
- принцип стійкості, який є основою безпеки (наявність запасних виробничих потужностей, стратегічних запасів, резервних поставок, плану реагування на їх постачання);
- принцип інтеграції країн з метою стабільного постачання нафти;
- принцип оперативності отримання важливої інформації.

Процес формування та реалізації енергетичної політики США включає законодавчі ініціативи, програми підтримки відновлюваних джерел енергії, стратегії зменшення викидів парникових газів, а також взаємодію зі зарубіжними партнерами щодо енергетичної безпеки та екологічних питань. Цей процес включає урядові органи, промисловість, громадські організації та інші зацікавлені сторони. Ключові етапи практики формування і реалізації енергетичної політики США включають аналіз енергетичних потреб та можливостей, розробку стратегій забезпечення енергетичної безпеки, прийняття законодавства щодо енергетичної ефективності та використання різних джерел енергії, а також сприяння інноваціям у галузі енергетики. Також важливою є взаємодія з іншими країнами з метою спільного вирішення глобальних енергетичних викликів. Енергетична політика США зазвичай орієнтується на забезпечення енергетичної безпеки країни, зменшення впливу на довкілля шляхом переходу до більш сталого використання енергії та забезпечення доступності енергоресурсів для всіх громадян. Це може включати заходи з енергоефективності, розвитку альтернативних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, а також диверсифікацію джерел постачання енергії для зменшення залежності від зовнішніх постачальників.

Велика Британія

Енергетична політика Великобританії формується та впроваджується Міністерством енергетики та зміни клімату. Наразі головна увага в енергетичній політиці приділяється реформуванню ринку електроенергії, впровадженню розумних лічильників і підвищенню енергоефективності житлового фонду Великобританії в рамках Зеленої угоди.

Уряд визнає, що більш стратегічний підхід до просторового планування уможливить скоординований цілісний системний підхід до планування генерації та мережевої інфраструктури, створюючи більш ефективну систему та скорочуючи час очікування проектів генерації для підключення до мережі.

Тому уряд взяв на себе зобов'язання розробити перший в історії Стратегічний просторовий енергетичний план (СПЕН), що має надати промисловості відповідний повштовх і впевненість задля подальшого розвитку і

будівництва. СПЕН створений для визначення оптимального розташування генерації на інфраструктуру, необхідну для задоволення прогнозованого попиту та цілей до 2050 року. Це дозволить забезпечити промисловості необхідну впевненість і надати час на створення проекту мережі передачі [42].

Стратегічними пріоритетами Уряду є:

- побудова безпечної, захищеної та стійкої енергетичної системи, яка є стійкою до будь-яких стресорів, змін у міжнародному середовищі та наслідків зміни клімату;
- конкурентні, прозорі та ліквідні оптові ринки енергії;
- захист як побутових, так і інших учасників енергетичної системи, яка забезпечує споживачів, у тому числі приділяючи значну увагу захисту вразливих внутрішніх споживачів, і забезпечує виконання законодавчої цілі паливної бідності для Великої Британії.

Ринок роздрібної торгівлі, який краще працює для споживачів, є більш стійким і придатним для інвестицій, а також підтримує електрифікацію та ширшу трансформацію енергетичної системи в найбільш економічно ефективний спосіб.

Результати реалізації урядової політики:

- безпека та ще раз безпека та стійкість систем газо- та електропостачання до повного спектру загроз і небезпек, з якими стикається цей сектор зараз і в майбутньому;
- фінансова стабільність енергетичного ринку та її учасників;
- дотримання регульованими суб'єктами своїх зобов'язань примусових заходів або за потреби використати інші важелі;
- удосконалення інвестиційних ринкових механізмів, включаючи ринок потужності та контракти на різницю цінних паперів з метою сприяння декарбонізації та підтримки безпечного постачання енергоресурсів;
- відновлення довіри споживачів до ринку роздрібної торгівлі енергією та високі стандарти обслуговування клієнтів у взаємодії споживачів з учасниками роздрібного ринку енергії.

Витрати на перехід до чистого нуля справедливо розподіляються між споживачами та зберігаються на якомога нижчому рівні, беручи до уваги ширші економічні міркування, такі як сприяння зростанню, інновації та конкуренція, враховуючи, що деякі споживачі більше постраждають від витрат, ніж інших і, отже, розглядають підтримку, де це необхідно.

У липні 2022 року уряд розпочав консультації та підтвердив пропозиції щодо переходу до розумної та безпечної системи електроенергії, ключовими принципами якої є сумісність і кібербезпека.

Короткий звіт

Ім'я користувача:
Міжнародної торгівлі і маркетингу Сандул Марія

ID перевірки:
1016253698

Дата перевірки:
15.05.2024 14:32:52 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
15.05.2024 14:39:42 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Шугайло Д.О. Міжнародні механізми реалізації енергетичної політики України

Кількість сторінок: 64 Кількість слів: 11747 Кількість символів: 97712 Розмір файлу: 755.62 KB ID файлу: 1016040150

19.7% Схожість

Найбільша схожість: 3.61% з Інтернет-джерелом (<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-12/Energy%20Strategy%202024.pdf>)

17.1% Джерела з Інтернету 410 Сторінка 66

12.9% Джерела з Бібліотеки 339 Сторінка 71

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 29